

Utbildningskompendium

Inför delegering i läkemedelshantering

2026-08-13

Pernilla Lewin, Vårdutvecklare, Östra Göinge kommun

Lotta Tyrberg, MAS, Osby kommun

Inledning.....	4
Del 1	5
Delegering av läkemedelshantering – vad innebär det?	5
Patientsäkerhet	6
Patientens delaktighet vid läkemedelshantering	6
Grundläggande läkemedelskunskap – vad betyder orden.....	7
Hygien vid hantering av läkemedel	10
Läkemedelstider	11
Iordningsställande och administrering av läkemedel.....	12
Hållbarhet och brytdatum.....	13
Tabletter	14
Kapslar.....	16
Depottabletter	18
Enterotabletter	20
Brustabletter och lösliga tabletter	21
Tuggtabletter, munlösliga – munsönderfallande tablett.....	23
Sugtabletter	24
Mixtur/orala lösningar – flytande läkemedel.....	25
Munhålelösning.....	28
Buckala läkemedel – buckal administrering	30
Lokalt verkande droppar.....	32
Ögondroppar/ögonsalva	33
Örondroppar/Öronsalva.....	35
Droppar/spray	37
Pulver och granulat.....	39
Spray	41
Läkemedel via huden.....	42
Administrering av läkemedelsplåster/ Depotplåster	44
Medicinska tuggummi	47
Naturläkemedel	48
Del 2.....	49
Läkemedel via rektum/ändtarmen	49
Rektalvätska	50

Läkemedel i vagina/slida	52
Inhalationer.....	54
Inhalationsspray	56
Hjälpmedel vid inhalationer	57
Syrgas	59
Läkemedel via gastrostomi- PEG, gastroknapp.....	61
Dosdispenserade läkemedel - Pascal.....	63
Stående originalförpackning.....	64
Läkemedel i dosett.....	65
Vid behovsläkemedel	66
Narkotiska preparat.....	67
Blodförtunnande läkemedel	69
Antibiotika	74
Smärtstillande läkemedel.....	76
Blodtryckssänkandeläkemedel.....	78
Läkemedel vid akuta tillstånd	79
Snabbverkande läkemedel mot kärlkramp	80
Diabetesläkemedel	82
Astma-KOL läkemedel	84
Tarmreglerande läkemedel.....	85
Psykofarmaka	86
Antiepileptika.....	88
Läkemedel mot kognitiv svikt – demenssjukdom.....	90
Osteoporos - benskörhet.....	91
Säker läkemedelshantering.....	92
Ordinationshandling/läkemedelslista	94
Rimlighet	98
Praktiskt utförande vid iordningsställande och administrering av läkemedel.....	99
Läkemedelsautomat.....	100
Signering av läkemedelshanteringen.....	101
Dokumentation	104
Rapporteringskyldighet.....	104
App för instruktionsfilmer.....	105
Underskrift.....	105

Inledning

Detta utbildningskompendium beskriver den teoretiska kompetens som krävs för att kunna ta emot delegering i läkemedelshantering.

Utbildningen är indelad i två steg för att säkerställa en successiv kompetensuppbyggnad och en patientsäker hantering av läkemedel med möjlighet till praktisk träning.

Genomförd utbildning, godkänt kunskapstest och praktisk färdighet krävs för respektive steg innan kompetenskontroll av sjuksköterska och ställningstagande om utfärdande av delegering kan göras.

Lycka till!

Utbildningssteg 1:

Innefattar sidan 5 - 48

Utbildningssteg 2:

Innefattar sidan 49 – 105

Del 1

Delegering av läkemedelshantering – vad innebär det?

Vad är delegering?

Delegering innebär att en person får utföra en arbetsuppgift som personen annars inte får utföra. För läkemedelshantering får iordningställande, administrering och överlämnande bara delegeras när det är säkert för patienten.

Vem får delegera?

Endast personer med legitimation för sitt yrke som läkare, tandläkare och sjuksköterskor får delegera hantering av läkemedel. I kommunal hälso- och sjukvård är det en sjuksköterska som fattar delegeringsbeslutet vid läkemedelshantering.

Vad krävs av dig som tar emot en delegering?

Du ska ha dokumenterade kunskaper om läkemedelshantering och de risker som är förenade med hanteringen. Du ska också ha den kompetens som krävs för att kunna utföra uppgiften på rätt och patientsäkert sätt. Sjuksköterskan som ska fatta delegeringsbeslutet ska kontrollera dina kunskaper och din kompetens innan beslutet fattas.

Delegeringen är personlig

Ett delegeringsbeslut är personligt, gäller för en viss verksamhet och är tidsbegränsat. Du får inte överlåta den delegerade uppgiften till någon annan. En delegering i en verksamhet gäller inte automatiskt i en annan verksamhet.

Ditt ansvar när du utför uppgiften

När du utför en delegerad hälso- och sjukvårdsuppgift ansvarar du själv för hur du utför uppgiften. Om du är osäker, saknar kunskap eller bedömer att uppgiften inte kan utföras på ett säkert sätt ska du inte utföra den innan du har kontaktat sjuksköterska.

Uppföljning och återkallelse

Ett delegeringsbeslut ska följas upp minst en gång per år och för att kontrollera att kunskaper fortfarande är aktuella och för att du ska kunna ställa frågor och träna på praktiska moment. En delegering ska återkallas om den inte längre är förenlig med en god och säker vård.

Kom ihåg:

Delegeringen är personlig, uppgiften är ditt ansvar och vid minsta tveksamhet ska du kontakta sjuksköterska.

Vi vill förhindra att patienten kommer till skada vid vård och behandling.

Därför är det viktigt att vara påläst och att alltid följa rutinerna vid all hantering av läkemedel.

Patientsäkerhet

När du som vårdpersonal utför en uppgift på delegering/instruktion eller ordination av legitimerad personal räknas du som Hälso-och sjukvårdspersonal. Var och en ansvarar för hur den egna uppgiften fullgörs och ansvarar för att hindra att patienter kommer till skada i samband med att vård ges.

Patientsäkerhet handlar om att *göra rätt saker på rätt sätt i rätt tid*.

- För att bidra till en säker vård ska du:
- Ha tillräcklig kunskap för uppgiften. Om du är osäker eller inte förstår - kontakta sjuksköterska innan du utför uppgiften
- Följ utbildning, instruktioner och gällande rutiner varje gång du utför uppgiften
- Var uppmärksam och tänk efter före du utför uppgiften för att minska risken för fel
- Fråga om hjälp om något känns oklart eller avviker från det normala
- Rapportera i avvikelssystemet om något blir fel eller riskerar att bli fel

Patientens delaktighet vid läkemedelshantering

Patienten ska så långt det är möjligt vara delaktig i sin egen vård. Detta innebär att patienten ska få information om sina läkemedel, hur de ska tas och varför. För personal med delegering i läkemedelshantering innebär detta:

- Bemöt patienten med respekt och lyhördhet
- Observera och rapportera om patienten uttrycker oro, motstånd eller upplever biverkningar
- Respektera om patienten säger nej till att ta sina läkemedel
- Kontakta och hänvisa till ansvarig sjuksköterska när det är frågor du inte kan eller bör svara på
- Information ska anpassas till patientens individuella förutsättningar och självbestämmande och integritet ska respekteras.

Grundläggande läkemedelskunskap – vad betyder orden

lordningsställande

Läkemedlet förbereds för att kunna ges till patienten

Administrering

Läkemedlet ges till en patient och intaget övervakas. Den som administrerar/ger läkemedlet ansvarar för att läkemedlet hamnar i patienten.

Överlämnande

Läkemedlet läggs enligt överenskommelse fram till patienten, anhörig eller någon annan person som ansvarar för att läkemedlet hamnar i patienten.

Läkemedelslista

Lista där det står vilka läkemedel som patienten ska ta vid bestämda tider

Waranlista/Waranordination

En egen specifik läkemedelslista till det blodförtunnande läkemedlet Waran

Ordination

Talar om vilket läkemedel patienten ska ha, vilken dos, hur läkemedlet ska ges och när läkemedlet ska ges.

Ordinationsorsak

Anledningen till att patienten ska ta ett visst läkemedel.

Läkemedelsform

Talar om vilken form av läkemedel som finns till exempel: tablett, kapsel, brustablett, flytande läkemedel, suppositorier, vagitorier, kräm, salva, injektionsvätska, pulver, spray eller plåster

NOAK/DOAK

Ett samlingsnamn för ett antal tabletter som minskar blodets förmåga att koagulera. Detta gör blodet mer lättflytande, vilket minskar risken för blodproppar men samtidigt ökar risken för blödningar.

Dosdispensering

Tabletterna finns färdigförpackade i påsar på en rulle.

Originalförpackning

Den förpackning som läkemedlet levereras i från apoteket eller tillverkare, med etikett och bipacksedel med viktig information

Brytdatum/öppningsdatum

Det datum då en läkemedelsförpackning öppnades första gången

Effekt

Den verkan eller förändring som läkemedlet ger i kroppen

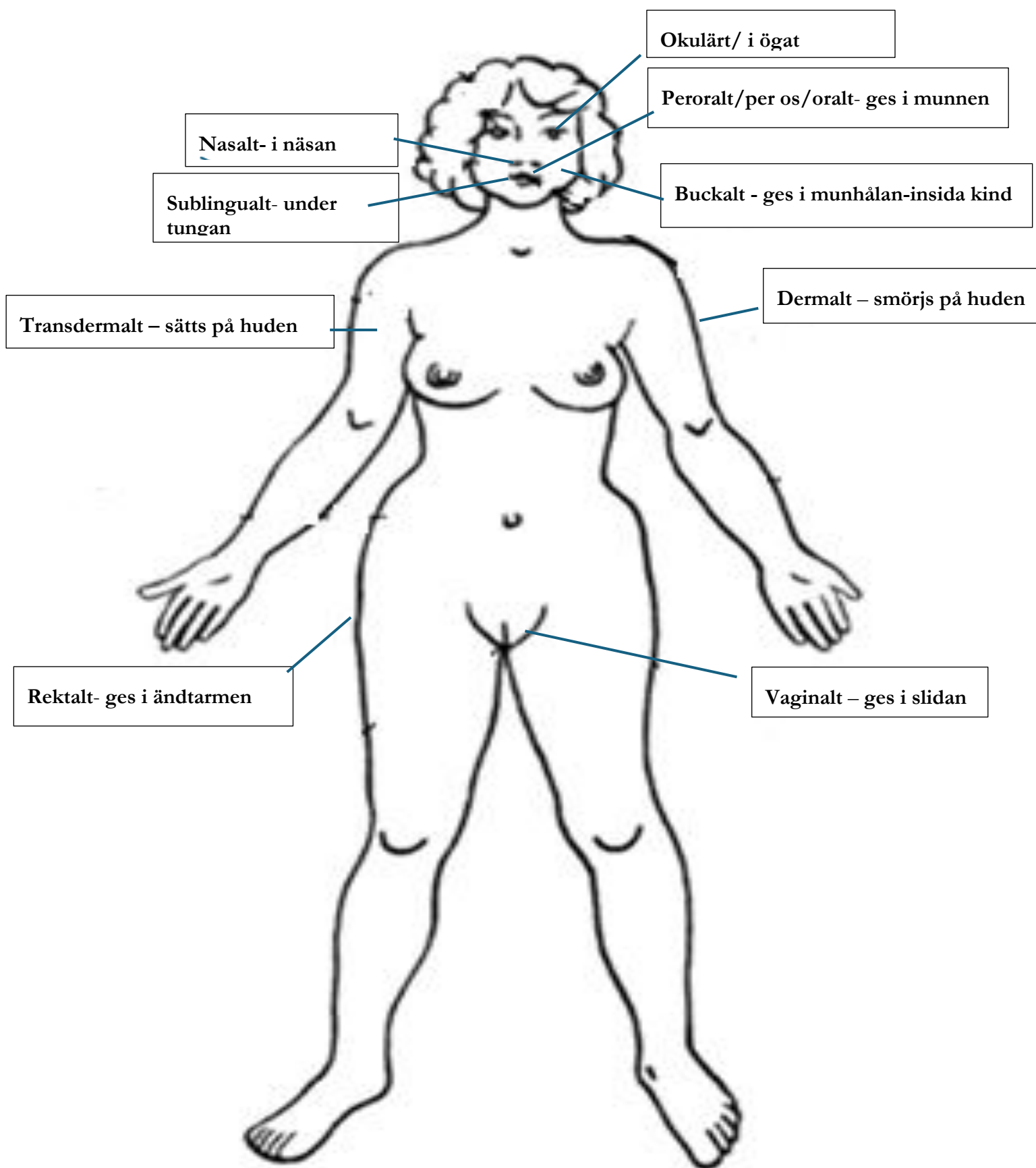
Biverkningar

Reaktion eller besvär som kan uppstå av ett läkemedel

Administreringsvägar

Administreringsvägar är det sätt som ett läkemedel förs in i kroppen.

- Okulärt = läkemedlet tillförs i ögat
- Otisk/otologisk = läkemedel ges i örat/öronen
- Peroralt/oralt/per os = läkemedlet ges via munnen.
- Sublingualt = läkemedlet placeras eller sprayas under tungan för att snabbt lösas upp och absorberas/sugas upp direkt genom munslemhinnan till blodet.
- Buckalt = läkemedlet placeras munnen mellan nedre tandraden och kindens insida. Läkemedlet absorberas/sugs upp av munslemhinnan till blodet.
- Intranasalt = Läkemedlet ges via näsan för snabbt upptag via slemhinnorna
- Dermalt = Läkemedlet ges på huden
- Transdermalt = läkemedel tas upp i kroppen genom huden.
- Rektalt = läkemedel förs in i rektum/ändtarmen och sugas upp av blodkärlen i tarmslemhinnan.
- Vaginalt = läkemedel förs in via vagina/slidan och verkar lokalt eller tas upp av blodkärlen.

Hygien vid hantering av läkemedel

Vid hantering av läkemedel gäller basala hygienrutiner som vid all annan vård. Detta för att läkemedlet ska behålla sin renhetsgrad och för att patienten inte ska utsättas för smittor. Detta innebär:

- Desinfektera/sprita händerna före du hanterar läkemedel
- Händer/underarmar ska vara fria från ringar, klockor, armband och liknande
- Arbetsdräkten ska var kortärmad
- Långt hår och skägg ska vara uppsatt
- Handskar ska endast användas i undantagsfall vid risk för kontakt med kroppsvätskor eller annat biologiskt material.
- Händerna ska desinfekteras/spritas efter utfört arbete

Undvik att ta i läkemedel med fingrarna. Detta för att du inte själv ska få in kemiska substanser via dina händer och in i din kropp.

Utarbeta en teknik där du kan administrera läkemedel genom att använda medicinbägare, dosett eller sked i stället.

Dessutom gäller att:

- Läkemedel ska förvaras och hanteras på en avsedd ren yta
- Det ska vara god ordning i läkemedelsskåp

All personal som hanterar läkemedel ansvarar för att hålla rent och ordning i skåp där läkemedel förvaras, ytor där läkemedel hanteras och utrustning som används vid läkemedelshanteringen

Läkemedelstider

Läkemedel ska ges vid ordinerad tidpunkt eftersom det är avgörande för att uppnå rätt effekt av läkemedlet. Ge läkemedel i rätt tid är viktigt eftersom:

- Effekten kan minska om dosen ges för sent
- Mängden läkemedel i kroppen kan öka och ge biverkningar om dosen ges för tätt
- Vissa läkemedel behöver ges med jämna mellanrum för att ge önskad effekt
- Patientens symtom kan förvärras vid utebliven eller försenad dos

Om du upplever att tiden inte passar patienten till exempel om patienten alltid sover över tiden för morgon medicinen så dokumenterar du när detta händer, samråder med patienten och tar sedan upp frågan med ansvarig sjuksköterska.

Det är personen som ordinerat läkemedel som beslutar om vilka tider som gäller

Iordningsställande och administrering av läkemedel

Viktigt vid iordningsställande – läkemedlet förbereds

- Ta fram läkemedelspärm
- Ta fram ordinationshandling/läkemedelslista
- Ta fram aktuella läkemedel
- Kontrollera patientens identitet – är jag hos rätt patient
- Kontrollera läkemedlets namn, styrka, dosering och tidpunkt mot ordinationshandlingen
- Kontrollera hållbarhetsdatum
- Var uppmärksam på liknande läkemedelsnamn eller förpackningar
- Kontrollera att läkemedlet förvaras enligt anvisningarna
- Förbered genom att iordningsställa/ ta fram läkemedlet, håll upp i medicinkopp, öppna dos påse osv

Noggranna kontroller vid iordningsställande minskar risken för läkemedelsfel och bidrar till en ökad säkerhet för patienten

Viktigt vid administrering

Kontrollera att det är rätt mot ordinationshandling/läkemedelslista och signeringslista:

- Rätt patient
- Rätt läkemedel
- Rätt dos
- Rätt tid
- Hur läkemedlet ska administreras/ges till patienten
- Kontrollera att läkemedlet inte är givet genom att se tidigare signeringar
- Observera patientens mående och reaktion
- Se till att läkemedlet verkligen intas
- Signera direkt efter given dos
- Dokumentera eventuella iakttagelser
- Om läkemedlet inte kan ges eller vid frågor – kontakta sjuksköterska

Hållbarhet och brytdatum

Läkemedel som tas ur originalförpackning ska alltid kontrolleras om hållbarhet före iordningställande och administrering.

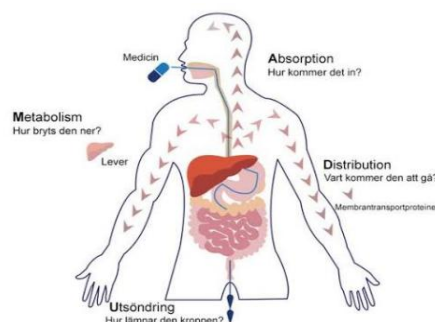
Vissa läkemedel har kort hållbarhet efter öppnandet som ögondroppar, salvor, flytande läkemedel och insulin.

Kontrollera därför:

- Utgångsdatum (EXP)
- Brytdatum/Öppningsdatum det vill säga, när förpackningen öppnades
- Hållbarhet både oöppnad förpackning och efter öppnande då det kan skilja
- Förvaring, har läkemedlet förvarats korrekt till exempel i kyl eller i rumstemperatur?
- Utseende, kontrollera färg, konsistens, lukt som inte ska vara förändrat

Den person som öppnar en förpackning ansvarar för att skriva öppningsdatum
All personal som hanterar läkemedlet ansvarar för att kontrollera hållbarhet efter öppnande

Tabletter

Kort om anatomi & fysiologi

Tabletter tas upp via mage och tarm och transporteras via blodet till kroppen.

Varför används tabletter?

För behandling, lindring eller förebyggande av sjukdomar och tillstånd.

Hur verkar läkemedlet?

Den aktiva substansen tas upp i blodet och påverkar ett organ, system eller en funktion.

Vanliga biverkningar

- Illamående
- Magont, obehag från mage
- Diarré eller förstoppning
- Yrsel
- Huvudvärk
- Trötthet eller dåsighet
- Muntorrhet

Risker

När ska du rapportera?

- Sväljsvårigheter - läkemedel kan fastna och ge frätskador i hals eller matstrupe
- Kräkning efter intag – kan ge utebliven effekt
- Vid felintag, fel dos eller fel läkemedel
- När patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid misstanke om biverkning

Krossa eller dela tabletter

Tabletter får inte krossas utan ordination. Anledningen till att alla tabletter inte kan krossas eller delas är:

- Om läkemedlet delas eller krossas kan det bli farligt eller verkningslöst
- Även om det finns en skåra i tabletten är det inte säkert att den får delas. Skåran är ibland endast till för att underlätta sväljning eller för att tabletten lättare ska kunna kännas igen
- I vissa tabletter är inte läkemedlet jämnt fördelat. Om tabletten då delas gör detta att halva tabletten kan få för hög dos och den andra delen för låg dos

Viktigt vid iordningsställande/administrering av tabletter

Patienten ska sitta upp

Ge först vatten för att tabletten lättare ska glida ner

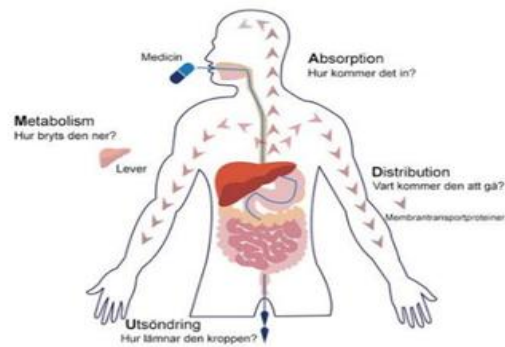
Ge tabletterna

Många patienter tar läkemedel med gröt, sylt eller annan lite tjockare livsmedel för att underlätta sväljningen. Ta reda på hur patienten brukar göra.

Ge alltid dryck efter att läkemedlet svalts ner

Kapslar

Kort om anatomi & fysiologi

Kapslar består av ett hölje som innehåller läkemedel. När kapseln har svalts löses höljet upp i mag-tarmkanalen innan läkemedlet tas upp i blodet.

Varför används kapslar?

- Lättare att svälja än många tabletter
- Döljer smak och lukt
- Ger exakt dos
- För att skydda läkemedlet eller för att fördröja upptaget i kroppen

Hur verkar läkemedlet?

Kapselskalet löses upp och läkemedlet frisätts gradvis/lite i taget eller på bestämd plats i tarmen. Endast få kapslar kan delas. Om det är tillåtet ska det framgå i ordinationen.

Vanliga biverkningar

- Illamående
- Magont, obehag från mage
- Diarré eller förstoppning
- Yrsel
- Huvudvärk
- Trötthet eller dåsighet
- Muntorrhet

Risker

När ska du rapportera?

- Sväljsvårigheter - läkemedel kan fastna och ge frätskador i hals eller matstrupe
- Om patienten tuggar på kapseln – läkemedlet kan ge oönskad effekt eller skador på slemhinnan
- Kräkning efter intag – kan ge utebliven effekt
- Vid felintag, fel dos eller fel läkemedel
- När patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid misstanke om biverkning

Viktigt vid iordningsställande/administrering

Om **inte** patientens tillstånd, ordination eller individuella instruktioner anger annat:

Patienten ska sitta upp

Ge först vatten för att kapseln lättare ska glida ner

Ge kapseln

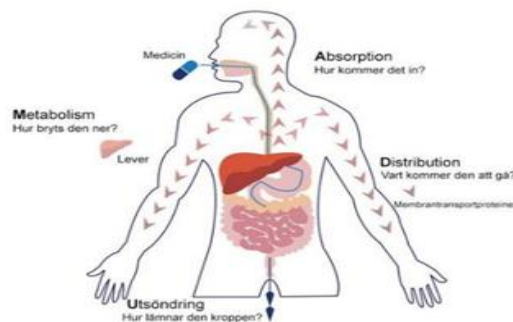
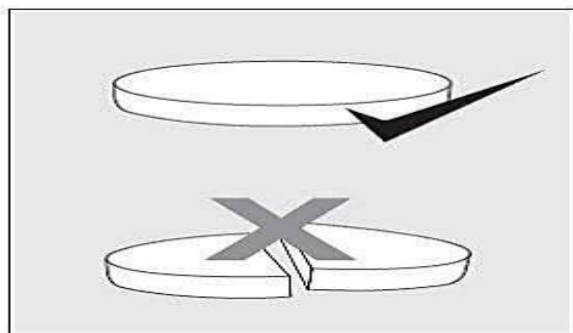
Många patienter tar läkemedel med gröt, sylt eller annan lite tjockare livsmedel för att underlätta sväljningen

Ta reda på hur patienten brukar göra.

Ge alltid dryck efter att läkemedlet svalts ner

Depottabletter

Kort om anatomi & fysiologi

Depottabletten är utformade för att frisätta läkemedlet långsamt under en längre tid, oftast i tunntarmen, där det gradvis/efter hand tas upp i blodet.

Varför används depottabletter?

För att ge jämn och långvarig effekt samt minska behovet av flera doser per dag

Hur verkar läkemedlet?

Tabletten är uppbyggd så att läkemedlet frisätts långsamt över tid via ett hölje/skal som bryts ner gradvis/efterhand

Vanliga biverkningar

- Illamående
- Magont, obehag från mage
- Diarré eller förstoppning
- Yrsel
- Huvudvärk
- Trötthet eller dåsighet
- Muntorrhet

Risker

När ska du rapportera?

- Sväljsvårigheter - läkemedel kan fastna och ge frätskador i hals eller matstrupe
- Om tabletten delas, krossas eller tuggas – läkemedlet kan ge oönskad effekt eller ge frätskador på slemhinnan
- Kräkning efter intag – kan ge utebliven effekt
- Vid felintag, fel dos eller fel läkemedel
- När patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid misstanke om biverkning

Viktigt vid iordningsställande/administrering

Patienten ska sitta upp

Ge först vatten för att tabletten lättare ska glida ner

Ge depottabletterna

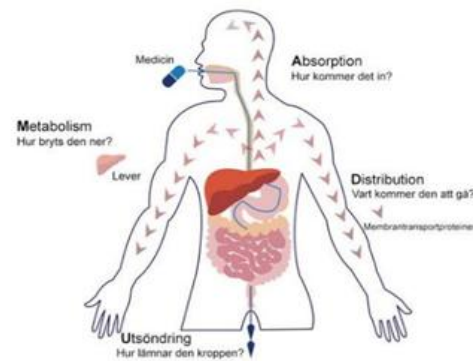
Många patienter tar läkemedel med gröt, sylt eller annan lite tjockare livsmedel för att underlätta sväljningen

Ta reda på hur patienten brukar göra.

Ge alltid dryck efter att läkemedlet svalts ner

Enterotabletter

Kort om anatomi & fysiologi

Enterotabletter har ett skyddande hölje som gör att de passerar magsäcken utan att lösas upp. Tabletten bryts ner i tunntarmen där läkemedlet tas upp i blodet.

Varför används Enterotabletter?

För att skydda läkemedlet från magsyra eller för att skydda magslemhinnan från irriterande läkemedel

Vanliga biverkningar

- Illamående
- Magont, obehag från mage
- Diarré eller förstoppning
- Yrsel
- Huvudvärk
- Trötthet eller dåsigheit
- Muntorrhet

Risker

När ska du rapportera?

- Sväljsvårigheter - läkemedel kan fastna och ge frätskador i hals eller matstrupe
- Om tabletten delas, krossas eller tuggas – läkemedlet kan ge oönskad effekt eller ge frätskador på slemhinnan
- Kräkning efter intag – kan ge utebliven effekt
- Vid felintag, fel dos eller fel läkemedel
- När patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid misstanke om biverkning

Viktigt vid iordningsställande/administrering

Följa samma rutiner vid all hantering av läkemedel ALLTID

Brustabletter och lösliga tabletter

Kort om anatomi & fysiologi

Brustabletter och lösliga tabletter löses upp i vatten innan de tas. Läkemedlet tas sedan upp via mag-tarmkanalen, främst i tunntarmen.

Varför används brustabletter?

För att göra läkemedlet lättare att svälja och för snabbare effekt genom att en upplöst tablett ger ett snabbare upptag i kroppen.

Hur verkar läkemedlet?

Tabletten löses upp i vatten. Läkemedlet frigörs och bildar en lösning. Eftersom läkemedlet redan är upplöst när det når magen tas det upp snabbare i kroppen.

Vanliga biverkningar

- Illamående
- Magont, obehag från mage som gaser, uppblåsthet, svullnad spänd känsla i magen
- Diarré eller förstoppning
- Yrsel
- Huvudvärk
- Trötthet eller dåsighet
- Muntorrhet

Risker

När ska rapporteras?

- Om inte rätt mängd vatten används för att lösa upp tabletten vilket kan leda till fel dos
- Om patienten inte orkar dricka rätt mängd
- Många brustabletter innehåller natrium(salt) vilket kan vara olämpligt för personer som behöver begränsa sitt saltintag
- Kräkning efter intag – kan ge utebliven effekt
- Vid felintag, fel dos eller fel läkemedel
- När patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid misstanke om biverkning

Viktigt vid iordningsställande/administrering

Skilj på brustablett och löslig tablett

Brustabletten löses i minst ett halvt glas vatten medan lösliga tabletter löses i en liten mängd

Tuggtabletter, munlösliga – munsönderfallande tablett

Kort om anatomi & fysiologi

Tuggtabletter tuggas sönder i munnen innan de sväljs. Munsönderfallande tablett löses snabbt upp i munnen ofta på tungan och sväljs sedan ner med saliv. Läkemedlet finfördelas, löses upp och tas via mag-tarmkanalen, främst i tunntarmen upp i blodet.

Varför används det?

Gör läkemedlet lättare att ta, särskilt för personer med sväljsvårigheter och ibland för att läkemedlet ska ge snabbare effekt.

Hur verkar läkemedlet?

- Tabletten tuggas sönder – finfördelas-löses lättare upp-läkemedlet tas upp i kroppen.
- Vanliga biverkningar
- Illamående
- Magont, obehag från mage
- Diarré eller förstoppning
- Yrsel
- Huvudvärk
- Trötthet eller dåsighet
- Muntorrhet, smakpåverkan, irritation i munnen

Risker

När ska du rapportera?

- Om tabletten sväljs hel i stället för att tuggas vilket kan leda till sämre effekt
- Om patienten inte klarar tugga tabletten
- Vid problem i munnen
- Kräkning efter intag – kan ge utebliven effekt
- Vid felintag, fel dos eller fel läkemedel
- När patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid misstanke om biverkning

Viktigt vid iordningsställande/administrering

Var uppmärksam på att patienten kan tugga tabletten ordentligt innan sväljning.

Var observant på reaktioner i munnen

Sugtabletter

Kort om anatomi & fysiologi

Sugtabletter löses långsamt upp i munhålan. Läkemedlet verkar oftast lokalt i mun och svalg, men kan även tas upp via slemhinnan.

Varför används sugtabletter?

För att få lokal effekt i mun eller hals ex vid halsont, irritation eller infektion.

Hur verkar sugtabletter?

Sugtabletter verkar lokalt genom att långsamt frisätta läkemedel i mun och svalg, där det lindrar symtom som smärta och irritation.

Vanliga biverkningar

- Irritation eller sveda i mun och svalg
- Domningskänsla i mun eller på tunga beroende av läkemedel
- Smakförändringar
- Muntorrhet
- Illamående, magbesvär

Risker

När ska jag rapportera?

- Om tablettens sväljs hel i stället för att tuggas vilket kan leda till sämre effekt
- Om patienten inte klarar suga på tablettens
- Vid problem i munnen
- Kräkning efter intag – kan ge utebliven effekt
- Vid felintag, fel dos eller fel läkemedel
- När patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid misstanke om biverkning

Viktigt vid iordningsställande/administrering

Tänk på att tablettens ska smälta långsamt, inte tuggas eller sväljas
Tablettens ska tas utan vatten eller andra livsmedel för att hinna få lokal effekt

Mixtur/orala lösningar – flytande läkemedel

Kort om anatomi, fysiologi

Mixturer/Orala lösningar är flytande läkemedel som sväljs ner och tas upp via mag-tarmkanalen, främst i tunntarmen.

Varför används mixturer?

Mixturer används för att de är lättare att svälja, särskilt för barn eller personer med sväljsvårigheter och för att få en noggrann dosering.

Hur verkar läkemedlet?

Läkemedlet är redan i vätskeform- absorberas = tas upp snabbt i mag-tarmkanalen och får snabb effekt.

Vanliga biverkningar

- Illamående
- Magont
- Diarré eller förstoppning
- Yrsel
- Huvudvärk
- Trötthet eller dåsighet
- Muntorrhet

Risker

När ska jag rapportera?

- Om patienten inte klarar svälja mixturen
- Vid problem i munnen
- Kräkning efter intag – kan ge utebliven effekt
- Vid felintag, fel dos eller fel läkemedel
- När patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid misstanke om biverkning

Viktigt vid iordningsställande/administrering

Var noga med att mäta upp rätt mängd
Håll flaskan enligt tillverkarens anvisningar
Använd rätt utrustning för hanteringen
Var noga med att hålla utrustningen ren

Orala droppar

Kort om anatomi, fysiologi & läkemedelsverkan

Orala droppar/ges via munnen tas upp från mag-tarmkanalen. Efter upptag transporteras läkemedlet med blodet till de delar av kroppen där det ska verka det vill säga systemisk verkan.

Varför används droppar?

Orala droppar används för att kunna ge exakt dos läkemedel i liten mängd, för att de är lättare att svälja, särskilt för barn eller personer med sväljsvårigheter.

Vanliga biverkningar

- Illamående
- Magont
- Diarré eller förstoppning
- Yrsel
- Huvudvärk
- Trötthet eller dåsighet
- Muntorrhet

Risker

När ska jag rapportera?

- Om patienten inte klarar svälja dropparna
- Vid problem i munnen
- Kräkning efter intag – kan ge utebliven effekt
- Vid felintag, fel dos eller fel läkemedel

- När patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid misstanke om biverkning

Viktigt vid iordningsställande/administrering

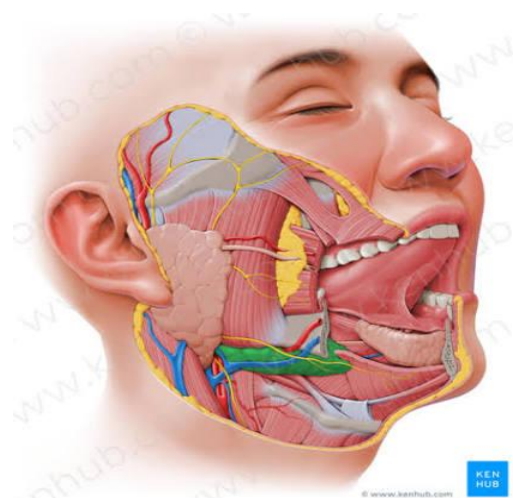
Kontrollera hållbarhetsdatum
Kontrollera ordination och styrka
Ska ofta skakas före administrering
Mäta upp rätt antal droppar

Dropparna kan ibland ges i liten mängd vatten för att patienten ska få i sig rätt antal

Undvik att röra pipett eller droppspets mot patientens mun, glas eller andra ytor för att förhindra att bakterier hamnar i flaskan

Munhålelösning

Kort om anatomi & fysiologi

Munhålelösning administreras i munhålan och verkar lokalt på munslemhinnan. Viss mängd kan ibland sväljas och tas upp via mag-tarmkanalen

Varför används det?

För att behandla eller lindra besvär i munhålan ex infektion, svamp, smärta eller inflammation

Hur verkar läkemedlet?

Lösningen sköljes runt i munnen-läkemedlet verkar direkt på slemhinnan- lokal effekt

Vanliga biverkningar

- Sveda eller irritation i munnen
- Smakförändringar
- Torrhet

Risker

När ska jag rapportera?

- Läkemedlet sväljs i stället för att sugas upp av slemhinnan
- Om läkemedlet glider ut ur munnen eller spottas ut
- Vid risk för felsväljning hos personer med kognitiv svikt eller sväljsvårigheter
- Vid irritation i munhålan
- Vid utebliven effekt
- Vid felintag, fel dos eller fel läkemedel
- När patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid misstanke om biverkning

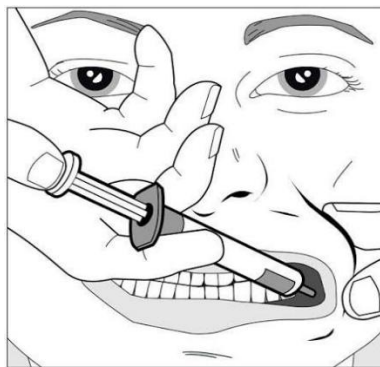
Viktigt vid iordningsställande/administrering

Ska sköljas runt i munnen enligt ordination
Spottas oftast ut - om inget annat anges

Patienten ska undvik att äta/dricka direkt efteråt
Följ dosering och behandlingstid

Buckala läkemedel – buckal administrering

Kort om anatomi & fysiologi

Buckal administrering betyder att läkemedlet ges i munhålan mot kindens insida. Kindslemhinnan är tunn och fuktig samt försedd med blodkärl.

Varför används buckala läkemedel?

För att få snabb effekt, särskilt när personen inte kan svälja till exempel vid krampanfall/epilepsi.

Hur verkar läkemedlet?

Den blodrika tunna slemhinnan i kinden gör att läkemedlet tas upp snabbt och går ut i blodet och verkar snabbt på hjärnan för att bryta kramper.

Vanliga biverkningar

Vissa läkemedel kan ge kraftig effekt eftersom de snabbt tas upp i blodet exempelvis:

- Trötthet
- Yrsel
- Påverkan på andning och medvetandegrad
- Irritation i munnen

Risker

När ska jag rapportera?

- Vid torr mun
- Irritation, rodnad eller sår i munslemhinnan
- Vid andningspåverkan
- Vid påverkan av medvetandegrad
- Vid utebliven effekt
- Vid felintag, fel dos eller fel läkemedel
- När patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid misstanke om biverkning

Viktigt vid iordningsställande/administrering

Ges i kinden, mellan nedre tandraden och kinden-inte i halsen

Ska inte sväljas aktivt

Kontrollera alltid andning efter administrering

Lokalt verkande droppar

Organ som öron, ögon och näsa innehåller känsliga vävnader och slemhinnor med många blodkärl. Lokalt administrerade droppar verkar direkt där det appliceras – ges, tillförs kroppen.

Varför används lokalt verkande droppar?

Det finns många tillstånd där lokala droppar kan användas. De vanligaste är för:

- Behandling av infektioner
- Minskning av inflammation eller irritation
- Smörjning av torra ögon
- Mjukgörande av öronvax
- Sänkning av trycket i ögat

Vanliga biverkningar

Fast att dropparna ges lokalt kan läkemedlet tas upp av blodbanan och påverka i andra delar av kroppen så kallade systemiska effekter. Därför behöver man ha kännedom om vilka biverkningar detta kan vara beroende av läkemedel.

Lokala biverkningar

- Sveda, irritation, brännande känsla
- Rodnad
- Klåda
- Smärta
- Svullnad

Systemiska biverkningar

- Långsam puls
- Lågt blodtryck Yrsel
- Andningsbesvär hos patienter med astma eller KOL
- Illamående
- Trötthet

Ögondroppar/ögonsalva

Kort om anatomi, fysiologi & läkemedelsverkan

Ögat täcks av en slemhinna. Tårvätskan skyddar och fuktar ögat. Läkemedlet läggs i nedre ögonlocket och sprids över ögat.

Hur verkar läkemedlet?

En liten del tas upp till blodet via slemhinnan. Verkar direkt i ögat där det behövs - till exempel smörjer, minskar inflammation eller sänker trycket. En liten del tas upp i kroppen via näsan.

Skillnad mellan ögondroppar – ögonsalva

Droppar

- Flytande konsistens
- Ger snabb effekt
- Har kortare verkningstid

Salva

- Fet konsistens-stannar längre i ögat
- Ger längre effekt
- Smörjer och skyddar

Risker

När ska jag rapportera?

- Ihållande smärta eller kraftig irritation
- Försämrad syn (inte bara kortvarigt)
- Ökad sekret eller tecken på infektion
- Vid utebliven effekt
- Vid felintag, fel dos eller fel läkemedel
- När patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid misstanke om biverkning

Viktigt vid iordningsställande/administrering

Förberedelse:

- Var noga med handhygienen
- Kontrollera rätt patient
- Läs ordinationslistan
- Rätt läkemedel och rätt dos-dosen anges i centimeter
- Rätt öga

Hållbarhet:

- Kontrollera det handskrivna datumet på flaskan/tuben.
- Kontrollera hållbarhet och förvaring
- Ge aldrig kylskåpskalla ögondroppar /salva

Administrering:

- Låt patienten luta huvudet bakåt och titta uppåt
- Dra ner nedre ögonlocket (och bilda en liten ficka)
- Droppa/lägg salva i ”fickan” -inte direkt på ögat
- Undvik att röra ögat med flaskan/tuben på grund av infektionsrisk
- Vid flera läkemedel:
- Ge ögondroppar först,
- Finns olika sorters droppar-vänta 5 minuter mellan.
- Vänta sedan ytterligare 5–10 minuter
- Ge alltid salvan sist

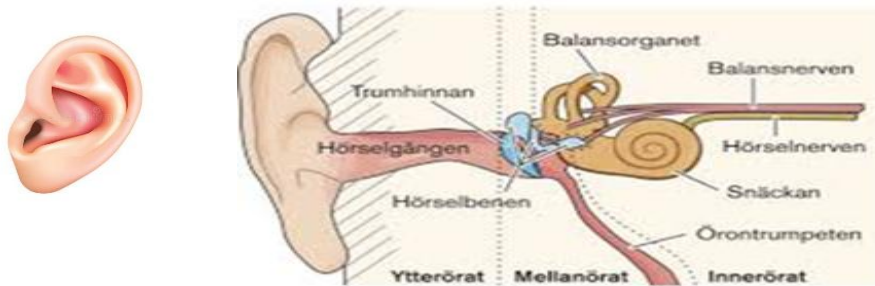
Efter administrering:

- Be patienten att blunda så att läkemedlet fördelar sig i ögat
- Torka bort eventuellt överflöd med en kompress eller papper

God hygien-rätt teknik- undvik kontakt med ögat-ge i rätt ordning

Örondroppar/Öronsalva

Kort om anatomi & fysiologi

Örat delas in i yttre öra, hörselgång och trumhinna. Läkemedel ges i hörselgången.

Varför används örondroppar/öronsalva?

- Öroninfektion i yttre hörselgången
- Klåda
- Eksem i hörselgången
- Vaxproblem
- Smärta

Hur verkar läkemedlet?

- Droppar eller salva läggs i hörselgången. Verkar oftast lokalt genom att:
- Döda bakterier eller svamp
- Minska inflammation
- Mjuka upp vax

Skillnad mellan Örondroppar - Öronsalva

- Droppar rinner lättare-snabbare spridning
- Salva stannar kvar längre-längre effekt

Vanliga biverkningar

- Sveda eller obehag
- Klåda
- Irritation i hörselgången

Risker

- Vad ska jag rapportera?
- Smärta eller försämring
- Yrsel
- Försämrade hörsel
- Vid felintag, fel dos eller fel läkemedel
- När patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid misstanke om biverkning

Viktigt vid iordningsställande/administrering

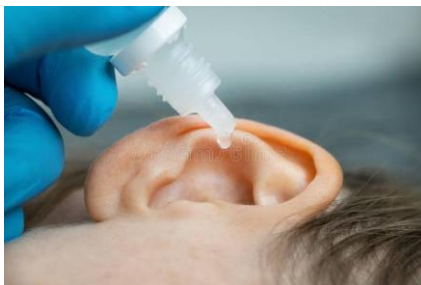
Förberedelser

- Var noga med handhygien
- Kontrollera rätt patient
- Läs ordinationslistan
- Rätt läkemedel och rätt dos-dosen anges i centimeter
- Rätt öra

Hållbarhet

- Kontrollera det handskrivna datumet på flaskan/tuben.
- Kontrollera hållbarhet och förvaring
- Ge aldrig kylskåpskalla Örondroppar /salva

Administrering:

- Låt patienten ligga på sidan
- Dra örat uppåt-bakåt
- Undvik att kontaminera = förorena flaskan
- Droppa i hörselgången utan att pipen på flaskan rör örat

Efter administrering

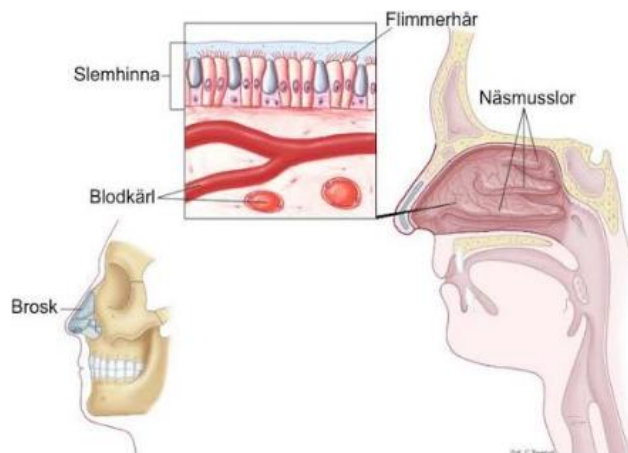
- Be patienten ligga kvar ca 5–10 minuter
- Sätt eventuellt en liten bomullstuss löst i yttre örat

Ge ljumma droppar- de ska inte vara kalla

Håll flaskan i handen några minuter för att de ska mindre kalla för att minska obehag i örat
och för att minska risk för yrsel

Använd rätt teknik

Droppar/spray

Kort om anatomi & fysiologi

Näshålan har en rik blodförsörjning. Slemhinnan gör att läkemedel snabbt kan tas upp.

Varför används näsdroppar/nässpray?

- Snabb effekt
- Avsvällande
- Återfuktande
- Nästäppa
- Allergi
- Hormonbehandlingar
- Akutbehandlingar vid smärta
- Epilepsi = vid återkommande kramper
- Hypoglykemi = vid lågt blodsocker

Hur verkar läkemedlet?

- Läkemedlet tas upp av slemhinnan och verkar lokalt i näsan eller ger effekt i hela kroppen.
- Minskar svullnad och dämpar inflammation lokalt i näsan
- Går ut i blodet och har effekt i olika organ och vävnader

Vanliga biverkningar

- Irritation i näsan
- Sveda eller torrhet
- Nysningar
- Näsblod
- Obehaglig smak i munnen eller i halsen

Risker

Vad ska jag rapportera?

- Långvarig användning av vissa läkemedel kan ge beroende - nästäppa
- Upprepade näsblödningar
- Ingen effekt trots användning
- Vid felintag, fel dos eller fel läkemedel
- När patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid misstanke om biverkning

Viktigt vid iordningsställande/administrering

Näsdroppar - engångspipetter

- Skaka ner innehållet i pipettens botten
- Håll pipetten med öppning uppåt och öppna den genom att vrida av den platta toppen
- Rengör näsan före administrering - be patienten snyta sig
- Be patienten luta huvudet bakåt
- Töm en engångspipett genom att klämma på plastbehållare

Nässpray- flergångsflaska

- Vissa sprayer behöver skakas innan användning
- Rengör näsan före – be patienten snyta sig
- Låt patienten sitta eller stå upprätt med huvudet framlut
- Håll för ena näsborren
- Rikta sprayen in i näsborren och ut mot örat- inte rakt upp
- Be patienten andas in samtidigt som sprayen aktiveras
- Torka av spraypetsen efter användning

Pulver och granulat

Kort om anatomi & fysiologi

Tas upp via mag-tarmkanalen och går ut i blodet och transporteras till rätt plats.

Varför används granulat och pulver?

- Lättare att svälja än tabletter
- Flexibel dosering
- Snabbare upplösning - snabb effekt

Hur verkar läkemedlet?

När läkemedlet löses upp i vätska frigörs den aktiva substansen snabbt.

Pulver = finfördelat läkemedel = små partiklar

Granulat = lite större korn än pulver = små korn

Vanliga biverkningar

- Illamående
- Magont
- Diarré

Risker

När ska jag rapportera?

- Sväljsvårigheter
- Felanvändning
- Felaktig dosering
- Spill
- Felsväljning
- Utebliven effekt om hela dosen inte intas
- Misstanke om biverkningar

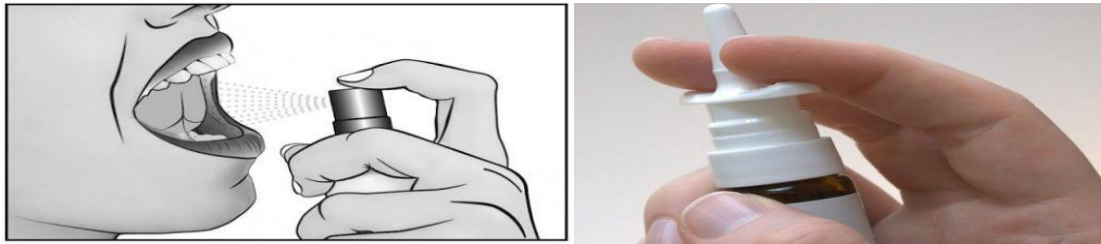
Viktigt vid iordningsställande/administrering

- Mät upp dosen noggrant
- Blanda enligt instruktion med rätt mängd vätska
- Kontrollera att pulvret är helt upplöst
- Ge läkemedlet direkt efter beredning

Det är viktigt att ge extra vatten till patienter som tar pulver och granulat

Spray

Kort om anatomi & fysiologi

Spray ges lokalt i till exempel näsa, mun, inhalation eller ges på huden. Läkemedlet tas upp direkt via slemhinnan eller huden, ibland även till blodet.

Varför används spray?

För att få snabb lokal effekt eller snabbare upptag utan att gå via mag-tarmkanalen.

Hur verkar läkemedlet?

Läkemedlet finfördelas som små droppar som tas upp via slemhinnan eller huden och ger lokal effekt. Viss spray kan även påverka hela kroppen.

Vanliga biverkningar

- Lokal irritation/blödning beroende av spray
- Torrhet i slemhinnor
- Sveda eller rodnad
- Illamående
- Yrsel
- Huvudvärk
- Trötthet eller dåsighet
- Muntorrhet, smakupöverkan, irritation i munnen

Risker

När ska jag rapportera?

- Felaktig användning kan ge sämre effekt ge för mycket eller för lite
- Lokal irritation
- Näsblod
- Allergiska reaktioner
- Vid felintag, fel dos eller fel läkemedel
- När patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid misstanke om biverkning

Viktigt vid iordningsställande/administrering

Använd rätt teknik - Ge bara spray om du kan tekniken
Spray är potentia läkemedel - Följ alltid ordination av dos och intervall
Rengör utrustning efter behov

Läkemedel via huden

Läkemedel som ges via huden kan vara salva, kräm, lösning eller gel. Det finns krämer som endast är mjukgörande och andra som innehåller läkemedel.

Kort om anatomi & fysiologi

Huden består av överhud = epidermis och läderhud = dermis. Huden skyddar kroppen och har blodkärl och nerver. Läkemedel kan verka lokalt i huden och ibland tas upp till blodet

Varför används läkemedel på huden?

- Hudsjukdomar
- Infektioner
- Smärta
- Torr hud
- Hormoner eller smärtlindring

Hur verkar läkemedlet?

Smörjs på huden och verkar oftast lokalt på ett begränsat ställe på kroppen.

Vanliga biverkningar

- Rodnad
- Hudirritation
- Sveda eller klåda
- Torr eller tunn hud

Risker

När ska jag rapportera?

- Försämrad hud -mer rodnad, sår
- Allergisk reaktion
- Ingen effekt av behandlingen
- Vid fel dos eller fel läkemedel
- När patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid misstanke om biverkning

Viktigt vid iordningsställande/administrering

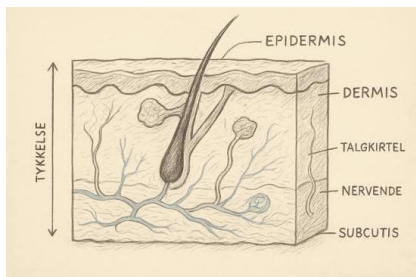
Smörj ett tunt lager på rätt område

Smörj på ren och torr hud

Använd handskar om det finns en aktiv substans/läkemedel i krämen/salvan/gelen eller vid risk för kontakt med smittor/kroppsvätskor

Administrering av läkemedelsplåster/ Depotplåster

Kort om anatomi & fysiologi

Huden fungerar som en skyddsbarriär men vissa läkemedel kan passera. Plåster sätts på huden – Transdermalt- där läkemedlet tas upp och in i blodkärlen i huden och vidare ut till blodet och till det stället det ska verka.

Varför används medicinska plåster?

När man vill ha en långvarig och jämn effekt med ett jämnt upptag i kroppen vid:

- Sväljsvårigheter
- Illamående
- Åksjuka
- Smärta
- Rökavvänjning
- Hormonbehandling
- Vissa neurologiska sjukdomar

Hur verkar läkemedlet?

- Läkemedlet frigörs långsamt från plåstret
- Går genom huden till blodet
- Ger systemisk effekt= verkar i hela kroppen
- Jämn nivå av läkemedel

Vanliga biverkningar lokalt = appliceringsstället

- Klåda
- Rodnad
- Irritation
- Utslag

Vanliga biverkningar systemiskt = i hela kroppen beroende av verksamt substans

- Trötthet
- Yrsel
- Illamående
- Huvudvärk
- Andningspåverkan

- Hjärtklappning
- Minskad aptit
- Magbesvär, förstoppning

Risker

När ska jag rapportera?

- Kraftig hudreaktion med sår eller blåsor
- Uttalad trötthet eller slöhet
- Andningspåverkan
- Förvirring eller påverkat allmäntillstånd
- Misstanke om för stor dos
- Om plåstret fallit av
- Om patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid misstanke om biverkningar

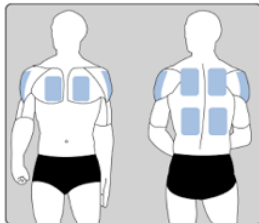
Viktigt vid iordningsställande/administrering

Förberedelse

- Noggrann handhygien
- Ta bort gammalt plåster

Administrera

Plåster kan administreras = appliceras = fästas på:

- Överarm
- Skuldror
- Nedre delen av ryggen

Fäst plåstret enligt läkemedlets anvisningar på ren, torr och oskadad hud vid varje byte

Gör så här:

- Riv av perforeringen på påsen där plåstret ligger
- Ta bort halva plastdelen på baksidan av plåstret
- Fäst på patienten och ta sedan av resten av plasten
- Rör inte vid plåstret med dina händer
- Skriv datum och signatur på en bit textiltejp- skriv inte på plåstret
- Fäst tejpbiten längs utkanten av plåstret

På tejpbiten skrivs datum och signatur - inte på plåstret

Kassering av medicinska plåster

Icke narkotikaklassade plåster

Plåstret viks ihop och läggs i en påse avsedd för kasserade läkemedel ex apotekspåse

Narkotikaklassade medicinska plåster

- Viks ihop och klistras på avsedd lista
- Listan ska åter till sjuksköterska då den är full
- Narkotikaklassade plåster avräknas i narkotikajournal

Namn	Ture Testesson	Personnummer	1919191-1919
------	----------------	--------------	--------------

Preparat:	Fentanyl 25 µ	Styrka:	25 µ
-----------	---------------	---------	------

Datum: 7/6	Sign: C,S	Datum:	Sign:	Datum:	Sign:
					
Datum:	Sign:	Datum:	Sign:	Datum:	Sign:

Medicinska tuggummi

Kort om anatomi & fysiologi

Tuggummi tuggas och läkemedlet frisätts i munhålan. Det tas upp via munslemhinnan och ibland via mag- tarmkanalen.

Varför används medicinska tuggummi?

För att ge snabb effekt via munslemhinnan och som ett alternativ för personer som har svårt att svälja tabletter. Vanligt vid nikotinbehandling.

Hur verkar läkemedlet?

Tuggummit tuggas i intervall och läkemedlet frisätts successivt-tas upp via slemhinnan i munnen- och ger effekt.

Vanliga biverkningar

- Irritation i mun och svalg
- Hicka
- Illamående
- Käkbesvär vid mycket tuggning.

Risker

När ska jag rapportera?

- Vid fel tungteknik -tuggas för snabbt eller hela tiden vilket kan frisätta för mycket läkemedel åt gången
- Om patienten sväljer tuggummit
- Vid Om patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid misstanke om biverkningar

Viktigt vid iordningsställande/administrering

Ska tuggas långsamt med pauser (tugga - vila- tugga)

Får inte sväljas hela

Undvik mat och dryck precis före och under användning (kan påverka upptaget)

Följ ordinationen

Naturläkemedel

Innehåller ämnen från naturen ofta från växtdelar, animaliska ämnen mineraler och salter.

Risker

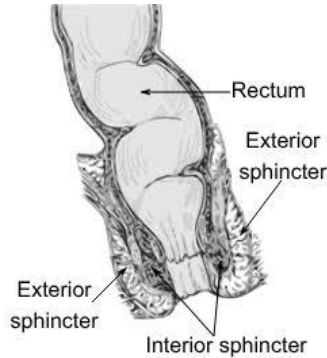
När ska jag rapportera?

- Naturläkemedel kan ge biverkningar, och interagera samverka med eller påverka andra läkemedel
- Informera alltid sjuksköterska om patienten tar naturläkemedel

Naturläkemedel får bara administreras om det finns ordinerat på läkemedelslistan
Prata med ansvarig sjuksköterska om patienten eller anhörig vill att ni ska ge naturläkemedel
Även om det bara är en vitamintablett

Del 2

Läkemedel via rektum/ändtarmen

Kort om anatomi & fysiologi

Rektum är den nedersta delen av tjocktarmen och övergår i analkanalen som fungerar som en reservoar/väntrum för avföring före att tarmen töms. Avföringen består av osmält mat, bakterier, vatten och restprodukter från kroppens ämnesomsättning. Slemhinnan i rektum är tunn och full med blodkärl.

Stolpiller/suppositorier/suppar

Varför används stolpiller?

Stolpiller ges till patienter som inte kan eller bör ta läkemedel via munnen.

- Vid illamående och kräkning
- Vid sväljsvårigheter
- Till medvetandesänkta patienter
- Vid behov av snabb effekt

Hur verkar läkemedlet?

Läkemedel förs in i ändtarmen, löses upp och tas upp via slemhinnan till blodet och ut i kroppen för önskad effekt. Lokalt i tarmen till exempel vid förstoppning, smärta vid hemorrojder/inflammation. Eller systemiskt - tas upp i blodet och verkar i hela kroppen

Rektalväska

Varför används rektalväska?

- Vid feberkramper
- Andningsbesvär
- Lokal behandling i tarmen till exempel förstoppning
- Passar till barn, äldre och medvetslösa personer

Hur verkar läkemedlet

Läkemedlet ges rektalt/i ändtarmen där det kan verka lokalt i tarmen eller ge systemisk effekt/ i hela kroppen

Vanliga biverkningar från läkemedel som ges via ändtarmen

- Irritation, sveda, smärta i ändtarmen eller buk
- Blödning
- Läckage av vätska
- Irritation/skada på tarmslemhinnan
- Elektrolytrubbningar vid stora mängder lavemang
- Diarré
- Magknip

Risker

När ska jag rapportera?

- Om läkemedlet inte stannar kvar i tarmen (förutom vid laxermedel)
- Kraftig irritation
- Ingen effekt trots korrekt administrering
- Felmedicinering
- Feladministrering
- Om patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid eventuella biverkningar

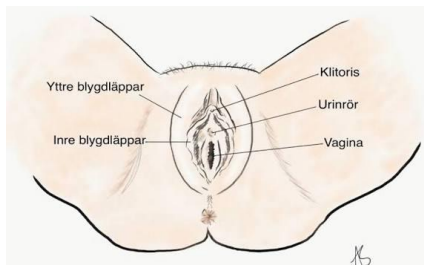
Viktigt vid iordningsställande/administrering

- Personen bör ligga på vänster sida med underlägg under
- Vrid av yttersta delen av tuben
- För försiktigt in tuben i ändtarmen och tryck ut läkemedlet
- Håll kvar tuben en stund så att läkemedlet inte rinner ut
- Behåll trycket på tuben när du dra ut spetsen- annars åker läkemedlet in i tuben igen

Informera och gör patienten delaktig
Visa respekt för patientens värdighet och integritet
Utför administreringen i avskildhet

Läkemedel i vagina/slida

Kort om anatomi & fysiologi

Läkemedlet förs in i slidan och tas upp via slemhinnan.

Varför används läkemedel via slidan?

För lokal behandling

Hur verkar läkemedlet?

Verkar främst lokalt direkt på behandlingsstället i slidan

- Mot svamp
- Mot torrhet
- För infektion

Vissa läkemedel kan ge systemisk effekt i hela kroppen

Vanliga biverkningar

- Lokal irritation
- Klåda
- Ökad flytning

Risker

När ska jag rapportera?

- Uttalad sveda
- Kraftig irritation eller svullnad
- Blödning som inte är förväntad
- Utebliven effekt efter behandling
- Ökade eller förändrade flytningar (lukt/färg) Felmedicinering
- Feladministrering
- Om patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid eventuella biverkningar

Viktigt vid iordningsställande/administrering

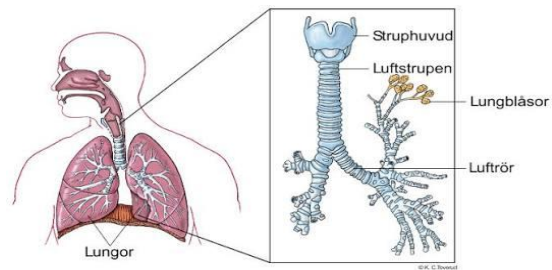
- Informera patienten
- Låt patienten ligga på rygg med uppdragna särade ben alternativt på sidan med böjda men
- Använd god handhygien samt handskar
- För in läkemedlet/vagitoriet försiktigt och tillräckligt djupt i slidan
- Vid behovs används applikator

Informera och gör patienten delaktig

Visa respekt för patientens värdighet och integritet

Utför administreringen i avskildhet

Inhalationer

Kort om anatomi & fysiologi

Inhalationer är läkemedel som andas in via luftvägarna. Luftvägarna består av:

- Näsa
- Svalg
- Luftstrupe
- Bronker
- Lungor
- Lungblåsor

I lungorna finns alveoler = lungblåsor där gasutbyte sker. Friskt syre från luften ska ut i blodet och vidare till kroppens organ. Samtidigt som koldioxid från blodet lämnar kroppen med utandningsluften.

Läkemedel som inhaleras når direkt luftvägarna och alveolerna.

Varför används inhalationer?

- Går direkt till luftvägarna och ger snabb effekt på andningen
- Vanligt vid astma och KOL
- Mindre påverkan på resten av kroppen
- Lägre dos behövs

Hur verkar läkemedlet?

- Läkemedlet andas in med kraftigt andetag och verkar direkt i lungorna
- Vidgar luftrören och minskar inflammation
- Endast en liten del av läkemedlet går ut i blodet och påverkar systemiskt

Vanliga biverkningar

- Darrighet
- Hjärtklappning
- Heshet
- Hosta
- Svamp i munnen

Risker

När ska jag rapportera?

- Vid ökad andnöd
- Vid utebliven effekt
- Vid hosta
- Vid svårigheter att inhalera.
- Fel inhalationsteknik – ex att patienten blåser i inhalatorn
- Vid felmedicinering eller feldosering
- Om patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid eventuella biverkningar

Inhalationspulver

Inhalationspulver är enklare att använda men kräver kraftigt andetag

Viktigt vid iordningsställande/administrering

- Skaka inhalatorn vid behov
- Ladda inhalatorn korrekt enligt anvisning
- Patienten måste kunna ta ett snabbt och djupt andetag
- Be patienten andas ut före inhalationen – håll inhalatorn bort från patienten. Utandningen får inte komma in i inhalatorn
- Be patienten sluta läpparna runt munstycket och ta ett djupt snabbt andetag in
- Be patienten hålla andan 5–10 sekunder för att behålla läkemedlet längre tid och längre ner i lungorna.
- Ta bort inhalatorn innan patienten andas ut.
- Hjälプ patienten att skölja munnen eller borsta tänderna efteråt för att undvika svamp i munnen

Pulver snabb och kraftig inandning – håll andan –andas ut lugnt

Inhalationsspray

Viktigt vid iordningsställande/administrering

- Kräver rätt teknik och koordination
- Be patienten börja andas in långsamt och djupt
- Tryck ner inhalatorn samtidigt som inandningen börjar
- Be patienten fortsätta andas in långsamt
- Be patienten hålla andan 5–10 sekunder.
- Ta bort inhalatorn innan patienten andas ut
- Hjälp patienten att skölja munnen eller borsta tänderna efteråt för att undvika svamp i munnen

Långsam och djup inandning samtidigt som man trycker på inhalatorn

© Susanne Probst

Hjälpmedel vid inhalationer

Hjälpmedel vid inhalation används till patienter som av olika anledningar har svårt att utföra rätt andningsteknik. Ett andningshjälpmedel underlättar läkemedelstillförseln och ökar möjligheten för att läkemedlet ska nå lungorna

Spacer/andningskammare

Spacer är en andningsbehållare som underlättar inhalationer med spray. Har patienten svårt att sluta tätt kring behållaren kan en mask användas. Mer läkemedel som når lungorna i stället för munnen.

- Sprayen sprutas in i behållaren som en dimma
- patienten andas sedan in i läkemedlet i lugn takt. Ca 5–10 andetag ska tas från samma dos/puff

Nebulisator/Pari boy/Pari

Hur fungerar nebulisatorn?

- Vätska hålls i behållaren och omvandlas till en dimma (aerosol) som verkar i bronker och alveoler
- Patienten andas in via munstycke eller mask.
- Behandlingen tar 10–15 minuter.
- Ger snabb effekt på andningen

Varför används nebulisator?

- Vid astma/KOL
- Segt slem
- Infektioner
- När personen har svårt att använda inhalator /spray eller svårt att medverka alls.

Vanliga biverkningar

- Hosta
- Irritation i luftvägarna
- Hjärtklappning
- Torr mun eller hals

Risker

När ska jag rapportera?

- Dålig effekt
- Yrsel eller kraftig hjärtklappning
- Fel användning av apparaten
- Infektionsrisk om apparaten inte rengörs
- Allergiska reaktioner

Viktigt vid iordningsställande/administrering

- Rätt dos i nebulisator /Pari boy
- Hjälp patienten att sitta upprätt
- Instruera patienten att andas lugnt och jämnt under behandlingen
- Behandlingen tar oftast 10–15 minuter
- Hjälp patienten att skölja munnen eller borsta tänderna efteråt för att undvika svamp i munnen

Andningsutrustning ska rengöras regelbundet enligt tillverkarens anvisningar
Rengöring minskar risken för bakterietillväxt och säkerställer att utrustningen fungerar
Alla som hanterar utrustningen ansvarar för att instruktioner för rengöring följs

Syrgas

Kort om anatomi & fysiologi

Från luften andas syre in via näsa/mun till luftstrupe via bronkerna och ner i lungorna till alveolerna/lungblåsorna. Där går syret över till blodet och transporteras vidare till kroppens organ.

Varför används syrgas?

Syrgas är ett läkemedel som används för att behandla eller förebygga syrebrist i blodet - hypoxi. Syrgas kan ges från en syrgaskoncentrator som koncentrerar syret i luften innan det ges till patienten eller via en syrgasbehållare med flytande syrgas.

Symtom vid syrebrist:

- Andfåddhet
- Snabb andning
- Snabb puls
- Oro/rastlöshet
- Trötthet
- Förvirring
- Yrsel
- Blåaktig färg på läppar och/eller naglar vilket kallas för cyanos

Hur verkar läkemedlet?

Syrgas ökar mängden syre i inandningsluften som kommer ner i lungorna. Där tas syre upp i blodet och kroppen får bättre syretillförsel till sina organ.

Vanliga biverkningar

- Torrhet i näsan och luftvägar
- Irritation från gramma/mask
- Hos vissa patienter ex med KOL= Kronisk Obstruktiv lungsjukdom - kan för mycket syrgas ge försämrad andning

Risker

När ska jag rapportera?

- Vid ökad andnöd trots syrgas
- Vid bleka eller blåaktiga läppar/naglar= cyanos
- Vid sjunkande saturation = syremättnad i blodet om detta kan mätas
- Trötthet/medvetandepåverkan, patienten orkar inte prata

- Vid fel inställt flöde
- Om patienten inte vill medverka till behandling
- Vid tecken på biverkningar

Viktigt vid iordningsställande/administrering

- Rätt ordination/rätt literflöde
- Att slangen /grimman sitter rätt /inget läckage
- Syrgaskällan fungerar
- Medvetenhet om brandrisken – absolut ingen rökning eller öppen eld, avstånd

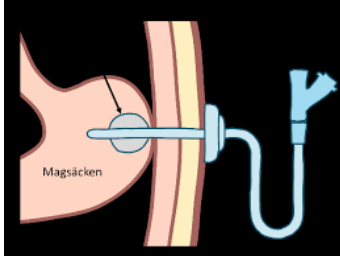
Viktigt att följa ordination

Viktigt att utrustning hålls ren och hanteras korrekt enligt instruktioner och anvisningar

Brandrisk

Läkemedel via gastrostomi- PEG, gastroknapp

Kort om anatomi & fysiologi

Föda och läkemedlet ges direkt till mag-tarmkanalen via en sond/en mjuk slang som förs in genom huden och bukväggen som sätts fast i magsäcken. Läkemedel som ges via sond tas sedan upp som vanligt genom tarmslemhinnan till blodet

Varför används PEG?

PEG används när en patient under längre tid inte kan få i sig tillräckligt med näring, vätska eller läkemedel via munnen.

- Sväljsvårigheter
- Neurologiska sjukdomar
- Tillstånd som påverkar förmågan att äta och dricka

Hur verkar läkemedel som ges via sond?

Läkemedel som ges via magsond har samma avsedda effekt och verkningsmekanismer som när läkemedel tas via munnen/per os. Skillnaden är att läkemedlet tillförs direkt till mag-tarmkanalen.

Vanliga biverkningar

Läkemedel som ges via sond kan ge samma biverkningar som vid per oral administrering/ges via munnen. Därav behöver man vara uppmärksam på både läkemedelsbiverkningar och eventuella problem som kan uppstå med sond och sondmatning. Exempel på detta är:

- Magbesvär som illamående, kräkningar, diarré, förstoppning
- Uppstötningar
- Stopp i sonden
- Irritation, sårinfektion kring insticksstället

Risker

När ska jag rapportera?

- Stopp i sonden
- Vid felintag, fel dos eller fel läkemedel
- När patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid misstanke om biverkning

Viktigt vid iordningsställande/administrering

Flytande läkemedel eller vattenlösliga tabletter ska användas då läkemedel ges via sond.

- Hjälp patienten att sitta upp eller halvsitta
- Håll upp flytande läkemedel i medicinkoppar
- Lös upp tabletterna i medicinmuggar, en sort i var mugg för att undvika stopp och för att läkemedlen inte ska reagera med varandra
- Gör uppehåll i sondnäringen
- Spola sonden med vatten
- Ge ett läkemedel i taget
- Spola vatten mellan läkemedel
- Spola vatten efter läkemedel

Använd basala hygienrutiner

Krossa inte tabletter eller dela kapslar och ge i sonden om det inte är ordinerat

Använd rätt utrustning

Dosdispenserade läkemedel - Pascal

Pascal är ett system för läkemedelsordinationer. En receptutskrift från Pascal visar patientens aktuella recept och läkemedel så att patient, vårdpersonal och apotek har samma information.

Dosdispenserade läkemedel innebär att patientens läkemedel är förpackade i färdiga dospåsar från apoteket. Varje dos påse innehåller de läkemedel som ska tas vid ett specifikt tillfälle, till exempel morgon, middag eller kväll.

Varför används dospåsar?

För att öka patientsäkerheten, minska risken för fel och underlätta läkemedelshanteringen.

Risker

När ska jag rapportera?

- Vid fel i dospåsen (saknas tabletter eller extra läkemedel)
- Patienten blir sämre eller får nya symtom
- Svårigheter att ta läkemedlen
- Vid felintag, fel dos eller fel läkemedel
- När patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid misstanke om biverkning

Viktigt vid iordningsställande/administrering

Kontrollera alltid dospåsen mot ordinationslistan

Läs noga på påsen så undviker du att ge vid fel tidpunkt eller att någon annan redan gett läkemedlet
Var observant på att om patienten har många tabletter kan det finnas två dospåsar till samma tidpunkt

Kontrollera så påsen är hel

Kontrollera på ordinationslistan om patienten även har läkemedel i stående originalförpackningar eller dosett som ska ges

Stående originalförpackning

Stående originalförpackningar är läkemedel som tas direkt från tillverkarens förpackning exempelvis tablettkarta, burk, pappförpackning, flaska, inhalator mm.

Vad betyder ”stående originalförpackningar”?

Stående originalförpackning är läkemedel som tas regelbundet men som inte ligger i dospåsar utan i sin egen förpackning.

Exempel på stående originalförpackningar:

- Inhalatorer
- Ögondroppar
- Flytande läkemedel
- Tabletter som är känsliga för ljus/fukt, där dosen varierar, måste tas på ett särskilt sätt eller som inte tål att förvaras tillsammans med andra tabletter

Risker

När ska jag rapportera?

- Vid missad dos - Läkemedel inte finns i dospåsen är lätt att missa
- Ofta kräver dessa läkemedel specifik hantering (droppar, lösningar, flytande, lösas upp)
- Patienten blir sämre eller får nya symtom
- Svårigheter att ta läkemedlen
- Vid felintag, fel dos eller fel läkemedel
- När patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid misstanke om biverkning

Viktigt vid iordningsställande/administrering

Var uppmärksam vid ändringar i ordination

Läs alltid på förpackningen/etiketten

Var uppmärksam på hur läkemedlet ska tas - med mat, krossas eller sväljas helt

Rätt administreringsteknik ex vid ögondroppar

Håll koll på utgångsdatum eller hållbarhet efter öppnandet

Läkemedel i dosett

Dosett används när läkemedel av olika anledningar inte kan ingå i dospåsar.

- När ordinationer ändras mellan leveranser sorterar sjuksköterska upp påsarna och delar tillfälligt i dosett
- Vid nyinsatta läkemedel innan de hinner in i dos påse
- Vid tillfälliga behandlingar som antibiotika vid infektion
- Läkemedel som klarar att hanteras i dospåsar för att de går sönder, är ljuskänsliga, ovanliga eller inte kan ligga tillsammans med andra tabletter
- Blodförtunnande Waran delas alltid separat i blå dosett

Alla patienter ska ha tre röda dosetter

Dosetterna ska vara märkta med namn, personnummer

Dosetterna ska vara märkta med vilken vecka de ska administreras ex vecka. 25.

En dosett är alltid pågående - de andra två dosetterna fyller sjuksköterska på var fjortonde dag så att tabletter aldrig saknas

Risker

När ska jag rapportera?

- Patienten blir sämre eller får nya symtom
- Svårigheter att ta läkemedlen
- Vid felintag, fel dos eller fel läkemedel
- När patienten inte vill ta sina läkemedel
- Vid misstanke om biverkning

Viktigt vid iordningsställande/administrering

Om patienten har både dosdispenserade läkemedel och dosett finns risk för dubbelmedicinering eller utebliven dos

Läs ordinationslistan noggrant

Kontrollera att dosetten är märkt med patientens namn och personuppgifter samt rätt veckonummer Rätt administreringssätt

Säkerställ att läkemedlet ska sväljas, lösas upp eller administreras på annat ordinerat sätt

Vid behovsläkemedel

Vid behovsläkemedel innebär att ett läkemedel ges när ett visst symtom eller ett visst behov uppstår, till exempel:

- Smärta
- Oro
- Illamående
- Förstoppning

Läkemedlet ges inte vid fasta tider utan endast när det behövs och enligt ordination

Administrering av vidbehovsläkemedel görs på en avsedd lista

Vid digital signering utförs detta i det digitala systemet

Hur bedöms behovet?

Bedöms genom att lyssna och observera patientens symtom och jämföra med ordinationens indikation = till exempel är smärta en indikation på att ge extra läkemedel?

Sjuksköterska ska kontaktas före administrering av vid behovsläkemedel

Endast i undantagsfall och vid fara för patientens liv får vid behovsläkemedel ges innan sjuksköterska kontaktas.

Till vilka patienter detta gäller är uppgjort i förväg.

Risker

När ska jag rapportera?

- Att läkemedlet ges utan att behov finns
- Risk för hög dos om läkemedlet givits nyligen
- Risk för att patienten redan har fått det dosdispensera

Viktigt vid iordningsställande/administrering

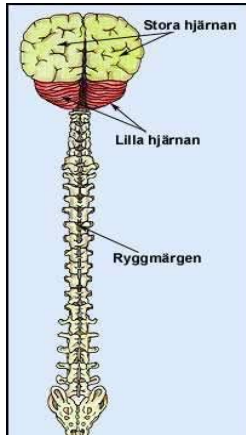
- Kontrollera att läkemedlet är ordinerat för det aktuella symtomet
- Kontrollera så att inte samma läkemedel finns i dospåsar eller i stående originalförpackning och ges regelbundet
- Kontrollera när läkemedlet senast gavs
- Kontrollera att högsta dos per dygn inte överskrids

Efter administrering

- Effekten följas upp och dokumenteras
- Har symtomet ex smärtan/illamåendet /oron minskat?

Narkotiska preparat

Kort om anatomi & fysiologi

Narkotiska preparat = opioider påverkar framför allt det centrala nervsystemet, särskilt hjärna och ryggmärgen. De binder till opioidreceptorer som reglerar smärta, andning, vakenhet och välbefinnande.

När används opioider?

- Vid måttlig till svår smärta
- Vid smärta efter operation eller skada
- Cancerrelaterad smärta
- Vissa preparat används mot hosta eller svår andnöd

Hur verkar läkemedlet?

Läkemedlet blockerar eller minskar smärtsignalerna mellan kroppen och hjärnan. Patienten upplever mindre smärta och kan känna sig lugn eller dåsig.

Vanliga biverkningar

- Trötthet och dåsighet
- Yrsel
- Illamående och kräkningar
- Förstoppning
- Muntorrhet
- Förvirring. Särskilt hos äldre personer

Risker

När ska jag rapportera?

Om patienten:

- Blir ovanligt trött eller svårväckt
- Får långsam eller ytlig andning
- Blir förvirrad
- Blir medvetandesänkt

- Blir ostadig eller faller
- Har otillräcklig smärtlindring trots given dos
- Misstänkt fel dos eller fel administrering
- Misstanke om överdosering

Akut rapportering

- Vid andningspåverkan
- Vid medvetande sänkning
- Vid medvetslöshet

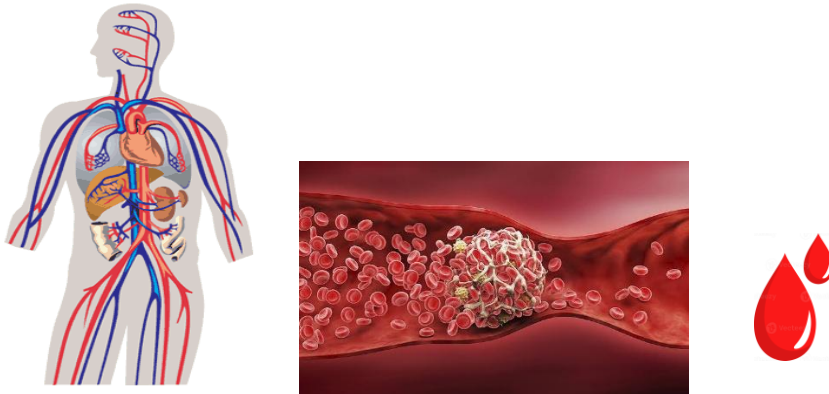
Viktigt vid iordningsställande/administrering**Narkotikajournal/avräkningsjournal**

Narkotiska preparat är stöldbegärliga. Därför räknas dessa av på en avsedd lista. Vid digital signering görs avräkningen i det digitala signeringssystemet.

Kontrollera alltid ordinationen noggrant och säkerställ:

Rätt dos till rätt person i rätt tid

Blodförtunnande läkemedel

Kort om anatomi & fysiologi

Blodet cirkulerar i kroppens blodkärl och har normalt en förmåga att koagulera = levra sig, klumpa ihop sig för att laga skadan i kärlet och stoppa blödningar.

Varför används det?

- För att förebygga blodproppar
- Vid förmaksflimmer för att förhindra att proppar bildas
- Efter djup ven trombos (DVT)= blodpropp oftast i vaden eller låret
- Behandla propp i lunga (lungemboli)
- Efter vissa hjärt-kärlsjukdomar
- Efter vissa operationer

Hur verkar läkemedlet?

Vid vissa sjukdomar finns risk att det bildas blodproppar = tromber i kärlen.

Blodförtunnande läkemedel verkar genom att minska blodets koagulationsförmåga = kroppens system för att levra = stoppa/stanna blödningar när ett blodkärl skadas.

Vanliga biverkningar

- Ökad blödningsrisk
- Lätt att få blåmärken
- Näsblod
- Blödning från tandkött
- Magbesvär
- Längre blödningstid vid sårskador
- Risk för inre blödningar vid trauma/skada på kroppen från slag, fall, olyckor

Waran -Warfarin

- Kräver regelbundna blodprovskontroller (PK- prov), mäter hur fort blodet kan levra sig
- Dosen anpassas individuellt efter blodprovresultatet
- Waran har en egen läkemedelslista – säkerställ aktuell ordinationslista genom att kontrollera datumet
- Tabletterna **delas i blå dosett** av sjuksköterska
- Ges oftast på kvällen

NOAK -Nya Orala Antikoagulantia

NOAK är ett gemensamt namn för andra sorters blodförtunnande läkemedel. Dessa kallas ibland även för DOAK= Direktverkande Orala Antikoagulantia

Hur verkar NOAK-preparat?

Läkemedel minskar blodets förmåga att bilda proppar. Dessa tabletter har en fast dosering utan rutinmässiga PK-prov som Waran har. Dessa läkemedel är:

- Eliquis (Apixaban är det kemiska aktiva ämnet)
- Xarelto (Rivaroxaban är det kemiska aktiva ämnet)
- Pradaxa (Dabigatran är det kemiska aktiva ämnet)
- Lixiana (Edoxaban är det kemiska aktiva ämnet)

Risker

När ska jag rapportera?

- Interaktioner = innebär att två eller flera läkemedel, naturläkemedel eller mat påverkar varandra i kroppen vilket kan öka eller minska effekten
- Fall med misstanke om att huvudet slagits i

- Slag mot huvudet
- Nyttillkomna eller stora blåmärken
- Näsblödning eller blödning som inte upphör
- Blod i urin eller avföring, svart avföring
- Kräkning med blod eller kaffesumpsliknande innehåll
- Kraftig eller ovanlig menstruationsblödning
- Akut huvudvärk, yrsel, förvirring, talsvårigheter eller andra neurologiska symtom.
- Tecken på allergisk reaktion

Viktigt vid iordningsställande/administrering

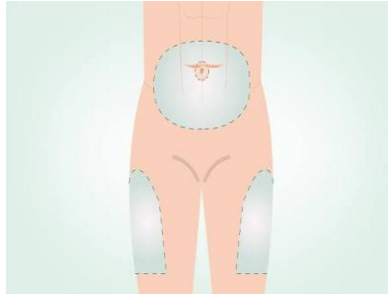
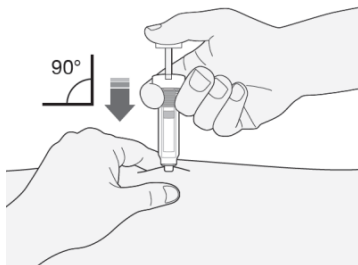
Kontrollera alltid rätt patient, läkemedel, dos, tid och administreringssätt

Vid kontakt med sjukvård, tandvård och sjuksköterska i verksamheten, tala alltid om att patienten behandlas med blodförtunnande läkemedel

Kontakta sjuksköterska vid nyttillkommen sjukdom med symtom som kräkning, feber, apatlöshet

Kontakta sjuksköterska vid misstanke om ovanlig huvudvärk eller misstänkt fraktur

Blodförtunnande injektioner

Blodförtunnande injektioner används för att förebygga/förhindra att blodproppar bildas eller för att behandla blodproppar.

Hur verkar blodförtunnande injektioner

Läkemedlet minskar blodets förmåga att bilda proppar, eller hjälper till att lösa upp proppar som bildats.

Risker

När ska jag rapportera?

- Som vid andra risker med blodförtunnande läkemedel
- Vid osäkerhet vid administrering
- Felgivning/feladministrering
- Eventuella biverkningar

Standardvårdplan blodförtunnande läkemedel

Patienter som står på blodförtunnande läkemedel ska ha en standardvårdplan i sin pärm.
Där står det vilken blodförtunnande medicin som patienten är ordinerad samt information om vad vårdpersonalen ska vara uppmärksam på

 Östra Göinge kommun	Diarienummer	Upprättad av Lotta Tyrberg (MAS) ÖG	Fastställt datum 2021-11-30
Dokumentnamn Standardvårdplan antikoagulantia	Ledningssystem Enligt SOSFS 2011:9	Berörda verksamheter Hälsa och omsorg	

Namn: **Ture Testperson** Personnummer: **191919-1919**

Bakgrund:

NOAK är en förkortning av Nya Orala Antikoagulantia – blodförtunnande läkemedel. I gruppen ingår läkemedel som Waran, Xarelto, Pradaxa, Eliquis och Lixiana. Dessa läkemedel minskar risken för blodproppar i viktiga organ som hjärna, lungor, hjärtats kranskärl eller i benens kärl. Vid intag av något av dessa läkemedel hämmas blodets förmåga att levara sig. Det innebär att en patient som tar detta läkemedel har en ökad blödningsrisk.

Patienten är ordinerad (kryssa i alternativ):

- ☐ Waran
- ☐ Xarelto – Måste tas med mat
- ☐ Pradaxa – Bör tas med mat. Måste förvaras i blisterförpackningen
- ☐ Eliquis – Kan finnas i dos-påse
- ☐ Lixiana

Målet med vårdplanen:

Säkerhetsställa vård vid behandling av blodförtunnande läkemedel.

Läkemedelhantering:

- Sjuksköterska iordningsställer ordinerat läkemedel enligt ordination.
- Delegerad vårdnadspersonal administrerar eller överlämnar ordinerat läkemedel enligt ordination.

 Östra Göinge kommun	Diarienummer	Upprättad av Lotta Tyrberg (MAS) ÖG	Fastställt datum 2021-11-30
Dokumentnamn Standardvårdplan antikoagulantia	Ledningssystem Enligt SOSFS 2011:9	Berörda verksamheter Hälsa och omsorg	

Information/handledning till vårdnadspersonal:

Blodförtunnande läkemedel gör att patienten blöder lättare. Det kan uppstå blödningar vid normala koncentrationer av läkemedlet, som exempelvis blödning i ögonvitan, näsblödning, tarmblödning, tandköttblödningar blåmärken eller blödning från urinvägarna.

Förändrade matvanor, kraftig aptitlöshet, diarré eller kräkningar kan påverka effekten av behandlingen. Likaså andra infektioner och läkemedel.

Kontakt med sjuksköterska/sjukvården

- Vid kontakt med sjukvård/sjuksköterska samt tandläkare, tala alltid om att patienten behandlas med blodförtunnande läkemedel.
- Vid nyttillkommen sjukdom med symtom såsom kräkning, feber, aptitlöshet ska sjuksköterskan konsulteras.
- Om patienten av någon anledning inte har fått sitt blodförtunnande läkemedel ska sjuksköterska konsulteras.
- Vid blod i urinen, avföringen, blodig upphostning, blodig kräkning, eller svår, ovanlig huvudvärk, misstänkt fraktur eller någon annan blödning som inte själv stannar av ska sjuksköterska omedelbart kontaktas.
- Även vid kraftigt trauma (våld, slag, fall) mot huvud och buk ska sjuksköterska kontaktas

Waranordination

Waran har en egen läkemedelslista som heter Warandosering som kan se ut så här:

Tage Testperson 191919-1919

WARANDOSERING

AK-mottagningen Medicinmottagningen
Centralsjukhuset
291 85 Kristianstad

SKANE

Hemspjukvården Broby
Västergatan 3
280 60 Broby

Tel: 044-309 14 32
Tel.tid: mån-fre 08:00-09:00, 13:00-14:00

Behandling
Orsak: Förmaksflimmer, Stroke/TIA
Behandlingstid: Tillvidare
Patientansvarig läkare: Vårdcentralen Broby
Läkemedel: Waran 2,5 mg

Provdatum: 2012-07-16
PK(INR): 1,6
Målintervall: 2,0 - 3,0
Veckodos: 13 tabletter (32,5 mg)

Tabletterna tas enligt följande på kvällen:

Måndag	Tisdag	Onsdag	Torsdag	Fredag	Lördag	Söndag
2	1½	2			1½	2

Nästa provtagning: om 1 vecka

AK-mottagningen har begränsat öppethållande på fredagar. Var vänlig tag ej PK-prov då.

Med vänlig hälsning

Viktigt vid iordningsställande/administrering

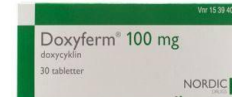
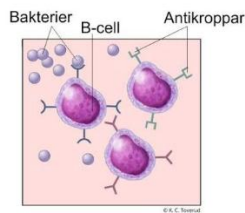
Viktigt att först läsa när det **aktuella provtagningsdatumet** är.

Datumet ska vara "framåt" i tiden

Får högst vara tre dagar "för gammalt" = tillbaka

Annars kontakta sjuksköterska

Antibiotika

Kort om anatomi & fysiologi

Kroppen kan drabbas av infektioner orsakade av bakterier. Vårt immunförsvar bekämpar normalt sett dessa, men ibland behövs antibiotika som hjälp för att behandla eller förebygga infektioner

Varför används det?

För att behandla bakteriella infektioner som:

- Urinvägsinfektion
- Lunginflammation
- Sårinfektion
- Hudinfektion
- För att förebygga infektioner i vissa situationer till exempel innan/efter operation

Hur verkar läkemedlet?

Antibiotika dödar bakterier eller hindrar dem från att föröka sig så att kroppens immunförsvar lättare kan bekämpa infektionen.

Vanliga biverkningar

- Illamående
- Kräkningar
- Magbesvär
- Diarré
- Svampinfektion i mun eller underliv
- Hudutslag

Risker

- När ska jag rapportera?
- Allergisk reaktion (utslag, klåda, svullnad, andningssvårigheter)
- Svår eller långvarig diarré
- Hög feber eller försämrat allmäntillstånd trots behandling
- Tecken på ny eller förvärrad infektion
- Misstänkt utebliven eller felaktig dos

Viktigt vid iordningsställande/administrering

Vid korta kurer delas antibiotika i röd dosett
Säkerställ att ordinationen är aktuell

Ge antibiotikan på ordinerad tid för bästa effekt

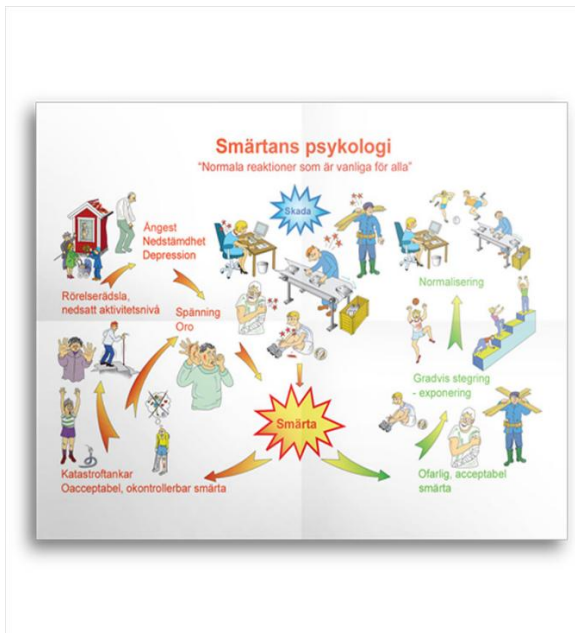
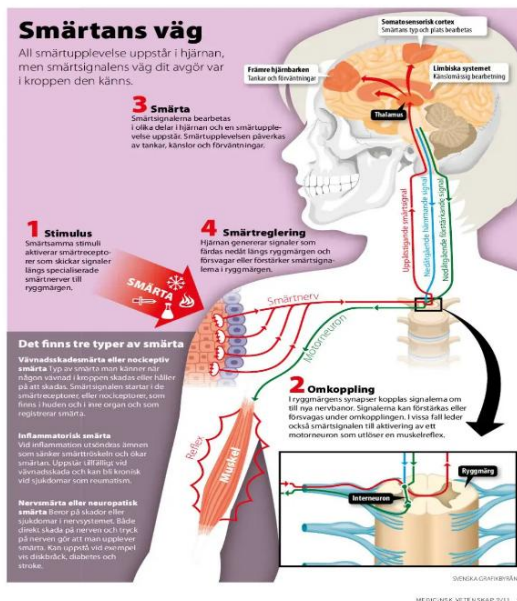
Tiderna kan variera beroende på ordination exempelvis före, mellan eller efter måltid

Observera effekt och eventuella biverkningar

Fullfölj ordinerad behandling

Smärtstillande läkemedel

Kort om anatomi & fysiologi

Smärta är kroppens varningssignal vid skada, sjukdom eller inflammation. När vävnad skadas aktiveras smärtsensorer som skickar smärtsignaler via nerver till hjärnan. Det är först i hjärnan som signalerna upplevs som smärta. Det finns olika typer av smärta beroende på skada/sjukdom.

Smärtupplevelser påverkas inte bara av kroppens signaler. Känslor, stress, oro, tidigare erfarenheter och sociala faktorer kan påverka smärtan. Detta gör att smärta av samma orsak kan uppfattas olika av olika personer.

Varför används smärtstillande läkemedel?

- För att lindra= hjälpa mot akut eller långvarig smärta.
- För att öka välbefinnande och funktion
- För att underlätta rörelse, rehabilitering och sömn

Hur verkar läkemedlet?

Smärtstillande läkemedel verkar på olika sätt:

Det finns smärtstillande läkemedel som minskar smärtsignaler, andra som minskar inflammation, smärta och feber. Andra smärtstillande läkemedel verkar på smärtsensorer i hjärnan och ryggmärgen.

Vanliga biverkningar

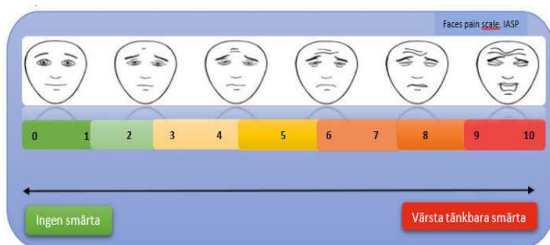
- Trötthet
- Yrsel
- Illamående
- Förstoppning
- Magbesvär
- Dåsighet

Risker

När ska jag rapportera?

- Vid andningssvårigheter
- Vid onormal trötthet
- Påtaglig dåsighet eller svårväckt patient
- Förvirring eller medvetandepåverkan
- Vid ökad fallrisk eller vid fall
- Allergisk reaktion (utslag, svullnad, andningssvårigheter)
- Vid misstanke om magblödning eller vid svart avföring
- Otillräcklig smärtlindring eller oväntad smärtökning

Smärtbedömning med smärtskattningsinstrument

Abbey Pain Scale-SWE - För bedömning av lecken på smärta hos personer med demenssjukdom som inte kan uttrycka smärta i tal. Observera personen och gör en bedömning med hjälp av frågorna.

Infe alls=0 Lite=1 Måttligt=2 Mycket=3

1. Ljuduttryck - t ex gny; jämrar sig, gråter	2
2. Ansiktsuttryck - t ex ser spänd ut, rynkad panna/hopådragna ögonbryn, grimaserar, ser rödd ut	2
3. Förändrat kroppsspråk - t ex rastlös, vaggas, skyddar en kroppsdel	1
4. Förändrat beteende - t ex ökad förvirring, vill inte äta, förändring i det vanliga beteendemönstret, tillbakadragen	3
5. Fysiologisk förändring - t ex förändrad kroppstemperatur, puls/BT, svettningar, rodnad, blekhet	0
6. Kroppslig förändring - t ex hudskador, tryckskador, artrit, kontrakturer	0

Typ av smärta: Långvarig ☐ Akut ☐

Ingen=0 - 2 Mild=3 - 7 Måttlig=8 - 13 Svår=14+

Summa: 8

Upprättat av universitetslektor Christina Karlsson, Örebro universitet
Originalskapat: Abbey, J., Piller, N., De Sells et al (2004) The Abbey pain scale: a 1-minute numerical instrument for patients with communication impairment. Int J Palliat Nurs 10(1): 26-33

Smärtskattningsinstrument används för att på ett strukturerat sätt bedöma och följa en patients smärta. Detta hjälper till att bedöma:

- Smärtans intensitet/styrka/hur ont det gör
- Fånga patientens upplevelse av smärtan
- Följa förändring över tid
- Utvärdera effekten av smärtbehandlingen
- Identifiera smärta hos patienter som har svårt att själva berätta

Val av smärtskattningsinstrument

Vid smärttillstånd och smärtbehandling är det legitimerad personal som beslutar vilket bedömningsinstrument som är lämpligt att använda och som visar hur instrumenten fungerar.

Följ även lokala rutiner för val av bedömningsinstrument.

Använd bedömningsinstrument:

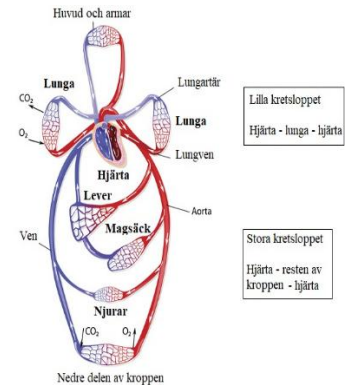
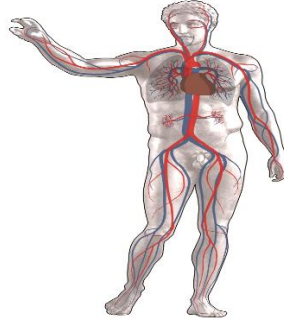
- När smärta misstänks
- Vid ny bedömning av hälsotillstånd
- Före och efter behandling med smärtstillande läkemedel
- Vid långvarig smärta för att följa smärtan över tid
- Vid förändrat beteende eller funktion hos personer som har svårt att uttrycka sig/prata

Viktigt vid iordningsställande/administrering

Smärtskatta före och efter administrering av smärtstillande

Blodtryckssänkandeläkemedel

Kort om anatomi & fysiologi

Hjärtat pumpar blod genom kroppen och blodtrycket hjälper blodet att nå kroppens organ.

Varför används läkemedel för blodtrycket?

För att sänka blodtrycket, avlasta hjärtat eller behandla hjärtsjukdom

Hur verkar läkemedlet?

Hjälper hjärtat att arbeta effektivare eller sänker trycket i blodkärlen

Vanliga biverkningar

- Yrsel
- Trötthet
- Huvudvärk
- Lågt blodtryck
- Fallrisk

Risker

När ska jag rapportera?

- Vid yrsel
- Svimning
- Andfåddhet
- Svullnad
- Låg eller hög puls

Viktigt vid iordningsställande/administrering

Vara uppmärksam på blodtryck, puls och patientens symptom

Läkemedel vid akuta tillstånd

Vissa vidbehovsläkemedel kan ges vid ett angivet akut tillstånd innan sjuksköterska kontaktas. Vidbehovsordination på aktuell ordinationshandling med angiven dos och orsak till att läkemedlet är ordinerat ska alltid följas.

För att garantera hög patientsäkerhet ska ny vårdpersonal, innan första arbetspasset, informeras om att en patient har denna form av läkemedel. För informationen ansvarar omvårdnadsansvarig sjuksköterska i samråd med berörd enhetschef. Exempel på tillstånd är:

- Buccolam vid epilepsi
- Glucagon vid lågt blodsocker
- EpiPen vid svåra allergiska reaktioner som efter getingstick

Viktigt vid iordningsställande/administrering

Till patienter som kan få denna form av läkemedel ska det finnas ett förtydligande på blankett – administrering av akuta läkemedel i särskilda fall i patientens pärm

Kontakta alltid sjuksköterska efter att läkemedel vid akuta tillstånd är administrerat

Lämna inte patienten förrän sjuksköterska gett instruktioner om fortsatt vård/behandling

Ta eda på vilka patienter som har denna form av läkemedel på din arbetsplats

	Östra Göinge kommun	Upprättad av: Medicinskt ansvarig sjuksköterska	Revidera verksamheten: vårk och omorg	Fastställt datum: 2023-11-05
Dokumentnamn: Administrering av läkemedel vid akuta behov i särskilda fall		Levningsstyrt Enligt SOSJS 2011:9	Handled för hälso- och sjukvård	Diarienummer

Efter samråd med ansvarig ordinator kan följande vidbehovsläkemedel ges vid angivet akut tillstånd innan sjuksköterska kontaktas. Vidbehovsordination på aktuell ordinationshandling ska följas.

Tjänstgörande sjuksköterska ska alltid kontaktas i direkt anslutning efter att läkemedlet administreras.

För att garantera hög patientsäkerhet ska ny vårdpersonal, innan första arbetspasset, informeras om att en patient har denna form av läkemedel. Informationen ansvarar omvårdnadsansvarig sjuksköterska i samråd med enhetschef i verksamheten för.

Namn:	Personnummer:
Svante Svantesson	191919-1919

Aktuellt boende/daglig verksamhet:
Gruppbostad Lyckliga gatan

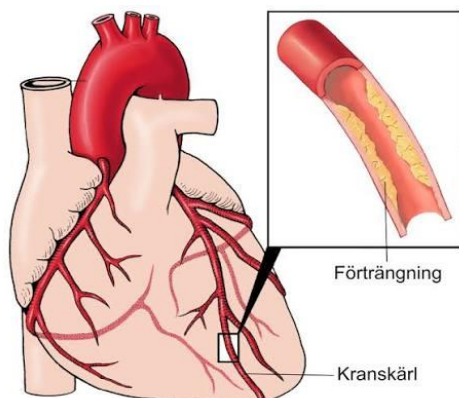
Aktuellt läkemedel: (ex. nitrolingualspray, EpiPen, stenosidklymsa, buccolam, glucagon)
Buccolam munhålelösning 10 mg i förfylld spruta

Akut tillstånd: (ex. kramper, anafylaktisk reaktion, kramper, hypoglykemi)
Vid epileptiska anfall/kramper

Omvårdnadsansvarig sjuksköterska:
Ulla-Bella Jansson

Snabbverkande läkemedel mot kärlkramp

Kort om anatomi & fysiologi

Hjärtat är en muskel och behöver syre för att kunna pumpa runt blodet. Om blodflödet i hjärtats kranskär minskar kan personen få angina pectoris= kärlkramp. Besvären kommer ofta vid ansträngning eller stress.

Varför används läkemedel mot kärlkramp?

- Nitroglycerin påverkar blodkärlen så att hjärtats arbete minskar och blodflödet förbättras
- Mot kärlkramp
- Att förebygga kärlkrampsbesvär vid ansträngning

Hur verkar läkemedlet?

- Nitroglycerin vidgar blodkärlen
- Hjärtat får bättre syretillförsel
- Hjärtats arbetsbelastning minskar
- Bröstmärtan lindras

Vanliga biverkningar

- Huvudvärk
- Yrsel
- Blodtrycksfall
- Rodnad/värmekänsla
- Hjärtklappning

Vanliga symtom vid kärlkramp

- Tryckande, krampande, pressande smärta i bröstet
- Obehag, smärta som kan stråla ut i vänster arm, käke, hals, rygg
- Andfåddhet
- Illamående
- Oro/ångest

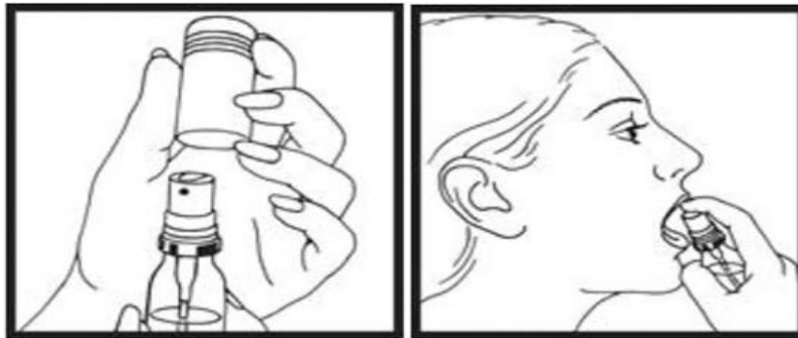
Risker

När ska jag rapportera?

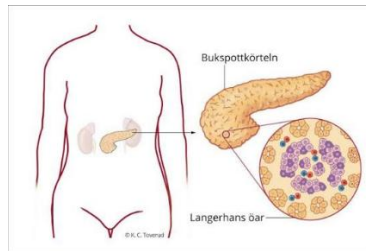
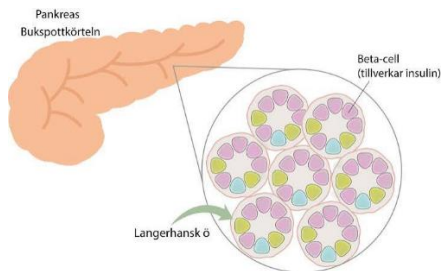
- Om bröstsmärtan inte lindras efter givet nitroglycerin
- Bröstsmärtan förvärras eller återkommer
- Personen blir blek, kallsvettig eller andfådd

Viktigt vid iordningställande / administrering

Patienten bör sitta eller ligga ned vid intag eftersom blodtrycket kan sjunka
Sublingualt-tabletter eller spray ges under tungan
Nitroglycerin får inte kombineras med potensläkemedel som Viagra på grund av kraftigt blodtrycksfall

Diabetesläkemedel

Kort om anatomi & fysiologi

Insulin från bukspottkörteln hjälper kroppens celler att ta upp glukos= socker från blodet

Varför används diabetesläkemedel?

Det finns olika läkemedel både som injektion och i tabletter som arbetar på olika sätt:

- För att sänka blodsockret
- Hjälpa kroppen hålla en jämn blodsockernivå
- För att öka kroppens produktion av insulin
- För att göra kroppen mer känslig för insulin

Hur verkar läkemedlet?

Hjälper kroppen att använda insulinet bättre eller ökar mängden insulin i kroppen. Läkemedel kan även öka utsöndringen av socker via urinen eller minska leverns produktion av socker.

Vanliga biverkningar

- Lågt blodsocker
- Illamående
- Diarré
- Magbesvär
- Yrsel och trötthet
- Viktförändringar

Risker

När ska jag rapportera?

- Om personen inte äter eller dricker som vanligt
- Om personen är ovanligt trött, förvirrad eller medtagen
- Vid sjukdom, feber eller kräkningar
- Vid tecken på lågt eller högt blodsocker

Viktigt vid iordningsställande/administrering

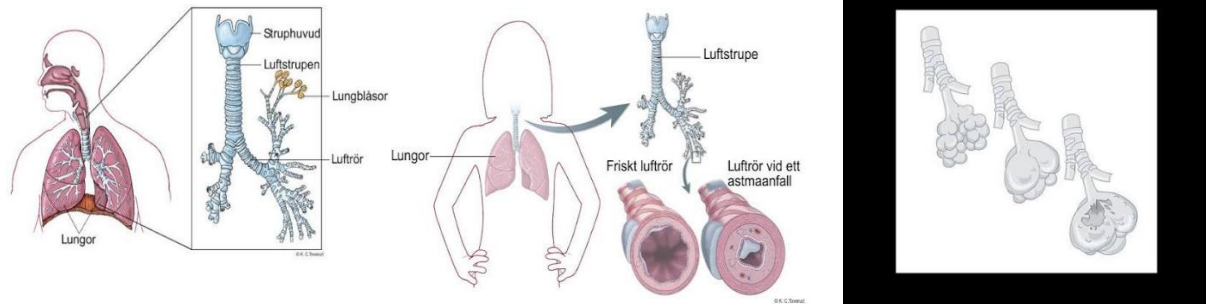
Var uppmärksam på blodsockervärden, läkemedelstider, måltider och tecken på lågt blodsocker

Meddela alltid vid kontakt med sjukvården och sjuksköterska att patienten har diabetes
Även om du inte har delegering i att administrera insulin eller i att ta ett blodsocker är det viktigt att veta hur du ska agera vid symptom från en patient med diabetes

Astma-KOL läkemedel

Kort om anatomi & fysiologi

Luftvägarna leder luft till lungorna. Vid astma och KOL=Kronisk Obstruktiv Lungsjukdom blir luftvägarna trånga, vilket gör det svårare att andas.

Varför används läkemedel vid astma/KOL?

För att underlätta andningen, minska besvär i luftvägarna och förebygga försämringsperioder.

Hur verkar läkemedlet?

- Gör att musklerna runt luftvägarna slappnar av och luftrören då vidgas
- Minskar inflammation och svullnad i luftvägarna
- Läkemedlet finns som pulver, spray och i flytande form

Vanliga biverkningar

- Darrningar
- Hjärtklappning
- Huvudvärk
- Heshet
- Muntorrhet

Risker

När ska jag rapportera?

- Vid ökad andfäddhet
- Pipande/väsande andning
- Ökad hosta eller slemproduktion
- Försämrade effekt av läkemedlet
- Eller om patienten har svårt att andas trots behandling

Viktigt vid iordningsställande/administrering

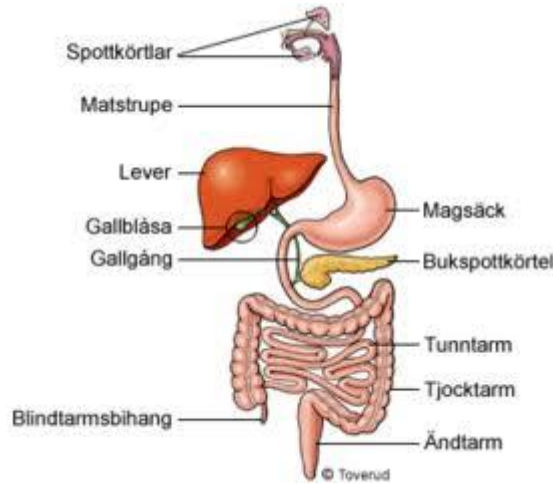
Kontroller rätt inhalator och rätt inhalationsteknik

Hjälp patienten sitta bekvämt

Var lugn och professionell

Tarmreglerande läkemedel

Kort om anatomi & fysiologi

Tarmen bryter ner maten, tar upp näring och transporterar avföring ut ur kroppen.

Varför används tarmreglerande läkemedel?

För att behandla förstoppning eller diarré och hjälpa tarmen att fungera normalt

Hur verkar läkemedlet?

Gör avföringen mjukare, stimulerar tarmrörelserna eller minskar tarmens aktivitet vid diarré

Vanliga biverkningar

- Magont
- Gaser
- Diarré
- Illamående
- Magkramper

Risker

När ska jag rapportera?

- Rapportera utebliven effekt
- Svår diarré
- Långvarig förstoppning
- Blod i avföringen
- Kraftiga buksmärter eller kräkningar

Viktigt vid iordningsställande/administrering

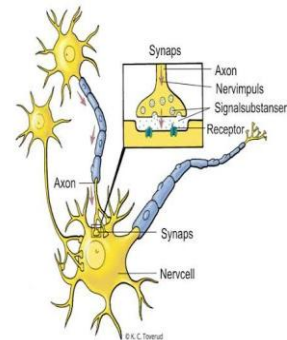
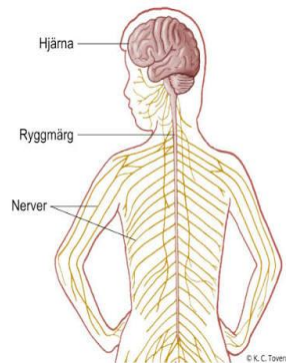
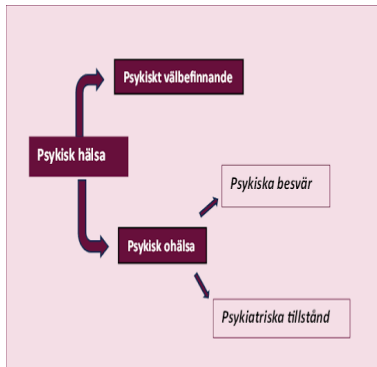
Uppmuntra till att dricka tillräckligt och fiberrik mat

Uppmuntra rörelse och aktivitet

Observera avföringsmönstret och toalettvanor

Psykofarmaka

Kort om anatomi & fysiologi

Psykiska besvär är mer tillfälliga reaktioner som människor upplever någon gång i livet som oro, stress eller nedstämdhet.

Signaler mellan nervceller förmedlas av olika signalsubstanser. Obalans i dessa system kan bidra till psykisk ohälsa. Psykiska tillstånd är mer långvariga med uttalade besvär som kräver behandling och stöd från vården. Exempel på detta är:

- Depression
- Ångestsyndrom
- Bipolär sjukdom
- Schizofreni
- Psykossjukdomar
- Svåra beteendemässiga och psykiska symtom vid demens = BPSD

Varför används psykofarmaka?

Psykofarmaka påverkar centrala nervsystemet = hjärnan och ryggmärgen och används för att behandla eller lindra, minska symtom och öka välbefinnandet.

Hur verkar läkemedlet?

Psykofarmaka påverkar hjärnans signalämnen som serotonin, dopamin och noradrenalin.

Beroende av läkemedel och vilka signalsubstanser som påverkas verkar läkemedlet genom att:

- Minska depression och ångest
- Dämpa oro
- Förbättra sömnen
- Minska psykiska symtom
- Stabilisera humöret

Vanliga biverkningar

- Trötthet
- Dåsighet
- Yrsel
- Muntorrhet

- Förstoppning
- Illamående
- Viktförändringar
- Fallrisk - särskilt hos äldre
- Koncentrationssvårigheter

Risker

När ska jag rapportera?

- Om patienten blir ovanligt trött eller svårväckt
- Vid ökad förvirring
- Försämrat psykiskt mående
- Faller eller uttalad yrsel
- Visar tecken på självmordstankar eller självskadebeteende

Viktigt vid iordningsställande/administrering

Psykofarmaka ska tas enligt ordination och bör inte avslutas tvärt.

Bemöt patienten lugnt, vänligt och med respekt

Skapa trygghet genom tydlig information och fasta rutiner

Lyssna och ta patientens upplevelser på allvar

Observera förändringar i humör, beteende, sömn och aptit

Antiepileptika

Kort om anatomi & fysiologi

Hjärnan kommunicerar via elektriska signaler mellan nervceller. Vid epilepsi uppstår en störning i signalöverföringen som kan leda till anfall. Vanliga symtom vid anfall:

- Ryckningar i armar och ben
- Frånvaro eller stirrande blick
- Medvetslöshet
- Förvirring och trötthet efter anfallet

Varför används antiepileptika?

För att förebygga eller behandla epileptiska anfall

Hur verkar läkemedlet?

Stabiliserar= hjälper till att balansera hjärnans elektriska aktivitet och minskar risken för okontrollerade signalutbrott.

Vanliga biverkningar

- Trötthet
- Yrsel
- Huvudvärk
- Illamående
- Koncentrationssvårigheter

Anfallsbrytande läkemedel = bryter krampen

- Buccolam munhålelösning
- Diazepam- finns som rektallösning och tabletter

Risker

När ska jag rapportera?

- Vid ökad anfallsfrekvens
- Vid uttalad trötthet
- Hudutslag
- Andningspåverkan

Viktigt vid iordningsställande/administrering

- Ge läkemedlet enligt ordination och på regelbundna tider
- Kontrollera dos och administreringssätt noggrant
- Vid ett anfall ska anvisningar för anfallsbehandling följas

Behåll lugnet
Ge läkemedel enligt ordination

Skydda personen från att skada sig
Lägg något mjukt under huvudet
Stoppa inte in något i munnen
Håll inte fast personen

När anfallet är över, lägg personen i sidoläge och kontrollera andningen
Kontakta sjuksköterska om anfallet inte går över eller patienten inte återhämtar sig

FÖRSTA HJÄLPEN VID ETT EPILEPSIANFALL

Ett epilepsianfall kan se ut på olika sätt. Vid ett tonisk-kloniskt anfall (tidigare kallat grand mal) kan personen förlora medvetandet, falla omskull, få kramper eller muskelryckningar. De flesta anfall går över av sig själva utan att orsaka skada.

Ring alltid 112 om

- anfall varar längre än fem minuter
- personen inte tidigare har visat tecken på epilepsi
- personen har långsam återhämtning, upprepat anfall eller svårigheter att andas efteråt
- personen är gravid eller lider av någon medicinsk åkomma
- personen visar tecken på skador eller sjukdom
- du känner dig osäker på vad du ska göra

Nedan visas första hjälpen vid ett toniskt-kloniskt anfall.

Håll folk på avstånd Ta bort vassa föremål Ta tid på anfall Ring alltid 112 vid fara eller om anfall är längre än 5 min!

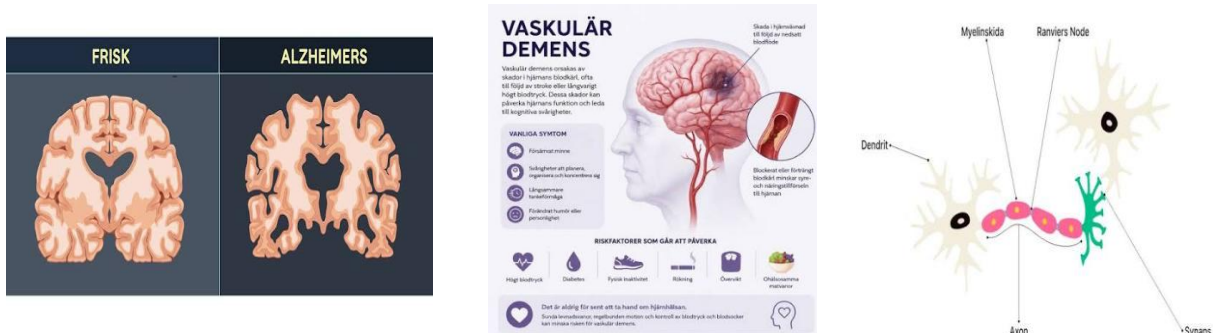
Skydda huvudet Säkra luftvägarna Stanna kvar Behåll lugnet!

epilepsi.se | 070-629 41 06 | info@epilepsi.se

Läkemedel mot kognitiv svikt – demenssjukdom

Kort om anatomi & fysiologi

Hjärnan styr minne, tankar, språk och beteende. Vid demenssjukdom försämras hjärnans funktioner successivt

Varför används läkemedel vid kognitiv svikt?

För att lindra symtom och bevara minne, tanke- och funktionsförmåga så länge som möjligt.

Hur verkar läkemedlet?

Det påverkar signalämnena i hjärnan för att förbättra kommunikationen mellan nervceller

Vanliga biverkningar

- Illamående
- Diarré
- Yrsel
- Huvudvärk
- Trötthet
- Aptitlöshet

Risker

När ska jag rapportera?

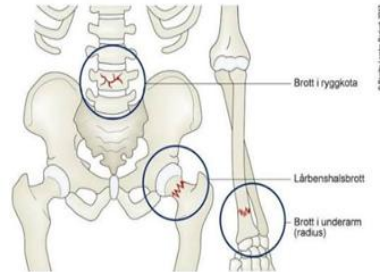
- Vid ökad förvirring
- Fall
- Yrsel
- Avsvimning
- Uttalad trötthet
- Hjärtklappning

Viktigt vid iordningsställande/administrering

Bemöt patienten lugnt och respektfullt
Använd enkla instruktioner och ge en sak i taget
Skapa trygghet genom fasta rutiner och en lugn miljö
Anpassa aktiviteter efter dagsformen och fokusera på det patientens känslor och behov

Osteoporos - benskörhet

Kort om anatomi & fysiologi

Skelettet byggs ständigt upp och bryts ner. Vid osteoporos = benskörhet blir skelettet skörare och risken för benbrott ökar.

Varför används läkemedel mot benskörhet?

För att stärka skelettet och minska riskerna för benbrott

Hur verkar läkemedlet?

Bromsar nedbrytningen av benvävnad eller stimulerar ny benbildning

Vanliga biverkningar

- Magbesvär
- Illamående
- Halsbränna
- Muskel - och ledvärk

Risker

När ska jag rapportera?

- Vid sväljsvårigheter
- Vid svår smärta i skelett eller muskler

Viktigt vid iordningsställande/administrering

Förebygg fall genom att följa verksamhetens fallförebyggande rutiner och arbete

Uppmuntra till fysisk aktivitet och utgå från patientens förmåga

Uppmuntra till bra kost

Säker läkemedelshantering

Säker läkemedelshantering innebär att läkemedel förvaras, administreras och dokumenteras på ett säkert sätt för att minska risken för fel och skador. Ordning och reda!

Förvaring av läkemedel

Läkemedel ska förvaras så att obehöriga inte kan komma åt dem. Om Hälsa- och omsorg har tagit över läkemedelshanteringen i sin helhet förvaras läkemedlen i låsbara skåp. Endast sjuksköterska och vårdpersonal med delegering i läkemedelshantering ska ha tillgång till skåpen. Alla som har tillgång till skåpen ansvarar för att det är städat, rent och i ordning i skåpen.

För övrig förvaring gäller:

- Förvara i originalförpackningen
- Förvara efter angiven rekommendation (skydd för ljus, kyla och värme)
- Förslut förpackningen efter användandet
- Öppna bara en förpackning i taget
- Anteckna brytningsdatum
- För ögondroppar är en flaska **hållbar ca 4 veckor** om inget annat anges.
- Hudkrämer och salvor, droppar och mixturer är det **6 månader** om inget annat anges

HSL-pärmen

HSL-pärmen innehåller viktig hälso- och sjukvårdsinformation om patienten.

I pärmen finns bland annat:

- Ordinationshandling/läkemedelslista
- Standardvårdplaner
- Blankett för akuta läkemedel i särskilda fall
- Signeringslistor/avräkningslistor (om digitala system inte fungerar)
- Vårdplaner
- Kontaktuppgifter
- Aktuella instruktioner för träningar och medicinteknik

Legitimerad personal ansvarar för att innehållet i pärmen är aktuellt. Om du upptäcker att något i pärmen inte stämmer, kontakta sjuksköterska.

Ordinationshandling/läkemedelslista

En ordinationshandling/läkemedelslista är ett dokument som visar vilka läkemedel en patient har ordinerats och hur de ska tas. Det är det viktigaste underlaget patienten har för att säkerställa en säker läkemedelshantering.

Det är ALLTID aktuell läkemedelslista som är gällande och som är överordnad andra dokument eller signeringslistor.

Vid en delegering ansvarar du som vårdpersonal för att **ALLTID** läsa och följa läkemedelsordinationen/läkemedelslistan oavsett för hur dina kollegor gör eller säger.

Utför **ALLTID** de kontroller som måste göras inför varje gång som läkemedel iordningsställs, administreras eller överlämnas

Det finns olika sorters ordinationshandlingar/läkemedelslistor. Gemensamt för dem är viken information som ska framgå som:

- Patientens namn och personnummer
- Läkemedlets namn
- Läkemedlets form, tablett, kapsel, mixtur, inhalation
- Läkemedlets styrka
- Aktuell dos
- Administreringsätt – hur läkemedlet ska ges till patienten
- Tidpunkt för administrering
- Datum för ordinationen
- Namn på person som ordinerat
- Särskilda viktiga upplysningar som om läkemedlet ska ges vid behov eller andra observationer

Det är viktigt att följa hela raden ut när man läser ordinationshandlingen/ läkemedelslistan för att inte missa viktig information

Vårdcentralernas ordinationshandling/läkemedelslista från PMO

Tabletterna finns i originalförpackningar. Beroende på sort delas en del i dosett. Andra tas ur originalförpackningen.

Aktuella läkemedel			
PMO PÅLÅNGE, Leg läkare VE Knislinge Påls väg 2 289 31 KNISLINGE Tel 044-309 03 30 Fax		19 EOLC20-240 KLARA CARLSSON Hem Mobil Arb	
Varning			
Stående			
2013-05-20	Behexan Injektionsvätska, lösning 1 mg/ml	1 ml ges intramuskulärt 2 gånger i veckan	PMO PÅLÅNGE, Leg läkare
2013-05-20	Levaxin Tablett 100 mikrogram	2 tabletter på morgonen,	PMO PÅLÅNGE, Leg läkare
2013-05-20	Torsemid Sandoz Tablett 10 mg	1 tablett på morgonen,	PMO PÅLÅNGE, Leg läkare
2013-05-20	Clopidogrel Actavis Fimdragerad tablett 75 mg	1 tablett på morgonen,	PMO PÅLÅNGE, Leg läkare
2013-05-20	Alvedon Tablett med modifierad frisättning 665 mg	2 tabletter 3 gånger dagligen	PMO PÅLÅNGE, Leg läkare
2013-05-20	Gabapentin Actavis Kapsel, hård 300 mg	2 kapslar på morgonen, 2 kapslar till lunch, 2 kapslar till kvällen,	PMO PÅLÅNGE, Leg läkare
2013-05-20	Gliona Easyhaler Inhalationspulver 200 mikrogram/dos	1 inhalation på morgonen, 1 inhalation till kvällen,	PMO PÅLÅNGE, Leg läkare
2013-05-10	Fentanyl Orion Depotplåster 12 mikrogram/timme	1 plåster, byts var tredje dag.	PMO PÅLÅNGE, Leg läkare
Vid behov			
2013-05-20	Buventol Easyhaler Inhalationspulver 200 mikrogram/dos	1 inhalation 3-4 gånger dagligen vid behov	PMO PÅLÅNGE, Leg läkare

2013-05-20

Sjukhusens ordinationshandling/läkemedelslista från Melior

Tabletterna finns i originalförpackningar. Beroende på sort delas en del i dosett. Andra tas ur originalförpackningen.

Exempel på läkemedelslistan i utskrivningsinformationen:

Aktuell läkemedelslista efter sjukhusvistelsen

Läkemedelsnamn	Morgon (06-08)	Lunch (12-14)	Middag (15-17)	Kväll (18-20)	Till natten (22-00)	Dos- enhet	Doseras	Anvisningar
Warfarin Orion 2,5 mg Tablett <i>Ordinationsorsak: Förbyggande mot blodpropp</i> 3						st	Var god se separat ordination 4	
Insuman® Basal SoloStar 100 IE/ml Injektionsvätska, suspension i förfylld injektionspenna <i>Ordinationsorsak: Mot högt blodsocker</i>						E	Administreras: subkutan Var god se separat ordination	Aktuell dos 190110 25E till natten 5
OLIMEL perifer N4E Infusionsvätska, emulsion <i>Ordinationsorsak: Nutritionslösning</i>	1500					ml	Administreras: intravenöst	Tillsats av 1 ampull Cernevit och 10ml Addaven 7
Enalapril Sandoz 5 mg Tablett <i>Ordinationsorsak: Mot högt blodtryck</i>	1					st		
Kävepenin® 1 g Filmragerad tablett <i>Ordinationsorsak: Mot lunginflammation</i>	1	1		1		st		Ska tas i 10 dagar Utsatt: 20190203 1
Alendronat Mylan Veckotablett 70 mg Tablett	1					st	Fredag	Tas 1 gång per vecka. 30 minuter före mat eller andra

Receptutskrift Pascal

Tabletterna finns i dospåsar och i originalförpackningar. Beroende på sort delas en del i dosett.
Andra tas ur originalförpackningen.

Receptutskrift Pascal

Leveransadress: SIBBULTÄKESLINGE 2V Dosapotelek: Apoteksjärnt AB Tel: 030-221 69 70 Apoteksjärnt AB Ordinationsansvarig enhet: N/A N/A Stoppetid häftp: 2023-03-08 13:20 Första dosdag: 2023-03-16 (torsdag)

Stående, dispenserade läkemedel D = Se doseringstext

Senaste insättning Förskrivare	Läkemedelsnamn, läkemedelsform och styrka	Dosering, användning och ändamål	Stoppetid häftp.
2022-12-22 I Roske	Paracetamol/Paracetamol Meda, tablett 1 g	1 1 tablett kl 08. Ändamål: mot smärta i blodet	2023-03-01 13:00
2022-09-09 A Eklund	Omepryl, enteroskapsel, hård 20 mg	1 1 kapsel kl 20. Ändamål: släpper magsyran	
2022-12-22 I Roske	Alleracitidol Orlizan, kapsel, mjuk 0,25 mikrogram	D 1 kapsel kl 8 varje måndag, onsdag och fredag. Ändamål: vitamin D	2023-03-01 13:00
2022-03-02 M Böövarsson	Alleracitidol Orlizan, kapsel, mjuk 0,5 mikrogram	1 1 kapsel kl 8 var tredje dag. Ändamål: mot sekundär hyperpar	
2022-05-19 A Eklund	Diltum, tablett 900 IE Senast exp.: Cotacalcitol EQ, Pharma	1 1 tablett kl 08. Ändamål: D-vitamin	2023-03-01 13:00
2022-09-09 A Eklund	Acetylsalicylsyra Teva, tablett 75 mg	1 1 tablett kl 08. Ändamål: skyddar mot blodpropp	
2023-01-26 A Eklund	Imipaxin, tablett 40 mg	2 2 tabletter kl 08 och 1 tablett kl 12. Ändamål: sömnlös	2023-03-01 13:00
2022-05-19 A Eklund	Losartan Actavis, filmoverad tablett 50 mg Senast exp.: Losartan Medical Valley	1 1 tablett kl 08 och 1 tablett kl 20. Ändamål: hypertens	
2022-09-01 A Eklund	Atorbin, filmoverad tablett 20 mg Senast exp.: Atorvastatin Actavis	1 1 tablett kl 20. Ändamål: mot höga blodfetter	2023-03-01 13:00
2022-09-09 A Eklund	Athozin Teva, depottablett 10 mg	1 1 tablett kl 22. Ändamål: urinbesvär	
2022-09-09 A Eklund	Allopurinol Sandoz, tablett 100 mg	1 1 tablett kl 08. Ändamål: gikt	2023-03-01 13:00

Sista dag

Gäller fr om
2026-09-13

Slutexp.datum
2026-07-12

Sista dag =
Patienten ska
inte ha
läkemedlet
mer fr om
detta datum

Gäller fr om =
Patienten ska
ha läkemedlet
från denna dag

Slutexp.datum
= Recepten är
slut men
patienten ska
fortsätta ha
läkemedlet

Stående, originalförpackningar * = Parallelimport m. olika handelsnamn finns

Senaste insättning Förskrivare	Läkemedelsnamn, läkemedelsform och styrka	Dosering, användning och ändamål	Antal uttag Förskr. Kvar	Obesl.
2023-01-16 H Preutz	Insulin Inpero Sanofi, injektionsvätska, lösning i förfylld injektionspenna 100 enheter/ml (5x3 enheter)	8 E kl 08, 10 E kl 12 och 8 E kl 17. Snabbverkande insulin som ges vid måltid. Vid blodsocker under 8 ska insulindosen halveras. Ändamål: snabbverkande insulin	6	5
2023-02-07 A Eklund	ABASAGLAR KwikPen, injektionsvätska, lösning i förfylld injektionspenna 100 enheter/ml (5x3 enheter)	34 enheter kl 08 och 30 enheter kl 20. Långverkande insulin. Halvera dosen om under 7. Ändamål: diabetes	6	5
2023-01-16 H Preutz	Ozempic, injektionsvätska, lösning i förfylld injektionspenna 1 mg (3x4 doser)	1 dos subcutant en gång per vecka mot diabetes. Ändamål: mot diabetes	4	4
2022-05-19 A Eklund	Cortimyk, kräm 20 mg/g + 10 mg/g (50 gram) Senast exp.: Daktacort	Smörjes morgon och kväll. Fortsätt att smörja en vecka efter att rodnaden lagt sig. Mot svampinfektion. Ändamål: Mot svampinfektion	4	4
2022-09-09 A Eklund	Canoderm, kräm 5 % (100 gram) Senast exp.: Karbamid Evolan	Smörjes dagligen samt vid behov. Mot torr hud. Ändamål: mjukgörande	4	1
2023-01-16 H Preutz	Dermovat, kräm 0,05 % (100 gram)	Smörjes på eksem en gång dagligen. Ändamål: eksem	1	1

Vid behovsläkemedel

Senaste insättning Förskrivare	Läkemedelsnamn, läkemedelsform och styrka	Dosering, användning och ändamål	Antal uttag Förskr. Kvar	Obesl.
2022-05-19 A Eklund	Fludent Mint, sugtablett 0,25 mg (540 styck)	1 sugtablett 4 gånger dagligen vid behov mot munrothet. Ändamål: munrothet	2	2
2022-07-06 A Falk	Onivan, kräm 1 mg/g (100 gram)	Påstrykes utvärtes vid behov mot eksem på benen vid onfärgning. Ändamål: eksem	4	1

Rimlighet

Den person som iordningställer läkemedel ska göra en rimlighetsbedömning av både den ordinerade och den iordningställda dosen.

Detta innebär att kontrollera om allt verkar korrekt och rimligt utifrån patientens tillstånd, ordination och situation vid det aktuella tillfället. Att stanna upp och tänka ”*verkar detta rätt för den här patienten*”?

Rimlighetsbedömning:

- Är det rätt patient?
- Är det rätt läkemedel?
- Är det rätt dos?
- Är det rätt tidpunkt?
- Verkar patienten kunna ta läkemedlet på ett säkert sätt enligt anvisningarna?
- Är personen vaken och i ett tillstånd att läkemedlet kan ges?
- Finns det något som avviker från det normala, är personen ovanligt trött, förvirrad eller sämre i sitt allmäntillstånd?
- Har läkemedlet redan getts?

Vid minsta tveksamhet ska sjuksköterska alltid kontaktas

Praktiskt utförande vid iordningsställande och administrering av läkemedel

Innan börjar hantera läkemedel så leta upp den blå pärmen.

Kontrollera att du är hos rätt patient

Desinfektera händerna

Handskar endast vid behov

Kontrollera att ingen signerat/administrerat läkemedlet före dig

Läs ordinationshandlingen och gör alla kontroller

Iordningsställ läkemedlet enligt ordination och anvisningar

Administrera läkemedlet till patienten enligt ordination och anvisning

Det är viktigt att patienten sitter/står upp så att läkemedlet inte fastnar

Ge tillräckligt med vätska

Följ läkemedelstiderna

Signera direkt efter läkemedlen administrerats

Dokumentera vid behov förändringar, biverkningar, annat av vikt

Vid förändring i patientens tillstånd, vid frågor, kontakta sjuksköterskan

Läkemedelsautomat

En läkemedelsautomat är ett hjälpmedel som påminner patienten om att ett läkemedel ska tas vilket ökar säkerheten vid läkemedelshantering samt stödjer patientens självständighet.

Vissa automaten hanterar tabletter i dosrullar, andra hanterar tabletter som en elektronisk dosett. Gemensamt är att de kan påminna om att ta läkemedel ur originalförpackning. Stöd till patienten kan ges via video, via textmeddelanden och via ljud och röstmeddelanden.

Systemen består av två delar:

- En teknisk läkemedelsautomat hemma hos patienten
- Ett digitalt distansvårdssystem som kontrollerar automaten som finns hos vårdgivaren

Delegering krävs för att hantera automaten samt för att ladda automaten med dosrulle.

Signering av läkemedelshanteringen

Signering innebär att du dokumenterar att läkemedlet har överlämnats eller administrerats till rätt patient, vid rätt tid enligt ordination.

Viktigt vid signering:

- Signera alltid direkt ett läkemedel har administrerats eller överlämnats
- Signera aldrig i förväg – vad händer om patienten sedan inte tar läkemedlet eller du glömmer ge?
- Signera aldrig långt efter ett läkemedel har administrerats – vad händer om din kollega kommer till patienten och ser att det inte är signerat? Risken är att kollegan ger läkemedel och patienten får dubbel dos.
- Om läkemedlet av någon anledning inte har kunnat administreras ska detta dokumenteras
- Vid oklarheter kontakta ansvarig sjuksköterska

Digital signering

För att signera att en insats är utförd/given används digital signering via en APP i telefonen.

I appen/telefonen visas vårdåtgärder som ska utföras och signeras. Exempel:

- Läkemedelsadministrering
- Träningar
- Nutritionsåtgärder
- Andra vårdåtgärder som inte kräver delegering

Om insatsen skulle bli/vara försenad/glömd så kommer det att synas i appen med en avvikande färg- ett så kallat larm till dig och till legitimerade personal som visar att vårdåtgärden inte har utförts eller inte utförts vid rätt tid.

Delegeringar upprättas och registreras i systemet av legitimerad personal. Vårdpersonal ansvarar för att delegeringarna godkänns.

Läs rutinerna för digital signering innan ni träffar sjuksköterska för eventuell delegering.

Signeringslistan är INTE en ordinationshandling

Även om insatserna står i signeringslistan i telefonen är det **alltid ordinationshandlingen/ läkemedelslistan som är den korrekta och som ska följas**

Informationen i signeringslistan kan vara felskriven eller inaktuell därav ska ordinationslistan följas

Vid fel – kontakta ansvarig legitimerad personal

Signering på papper

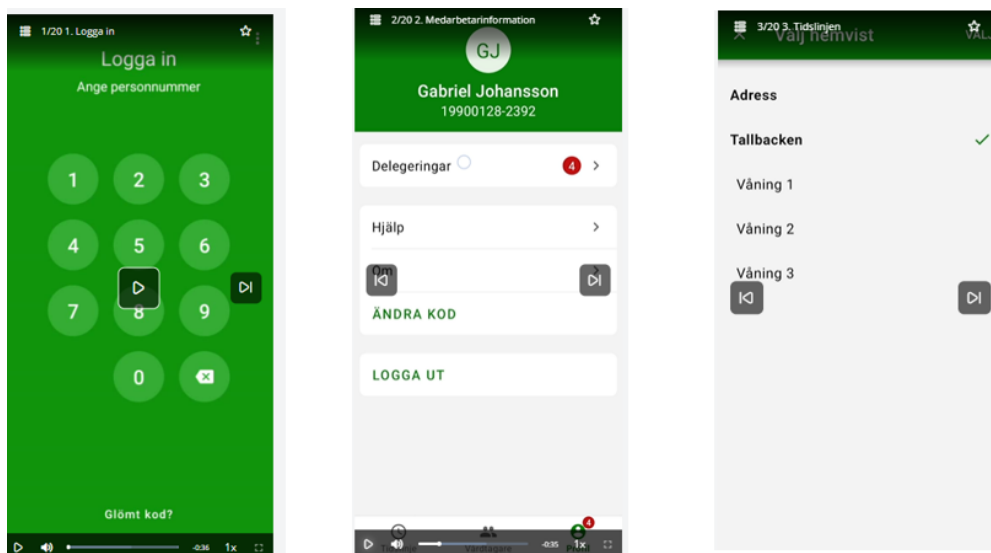
Utförs när de digitala systemen av någon anledning inte fungerar.

Digital signering i MCSS APPVA

För att lära dig hur digital signering fungerar behöver du:

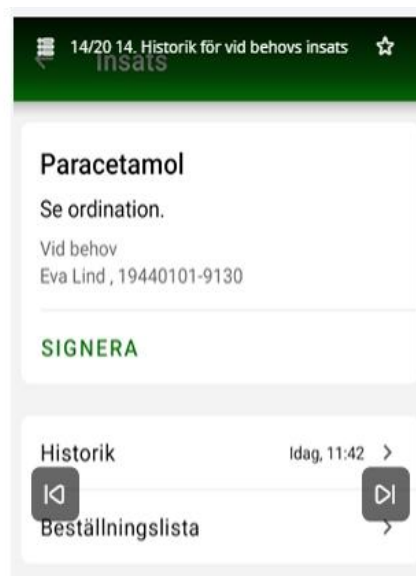
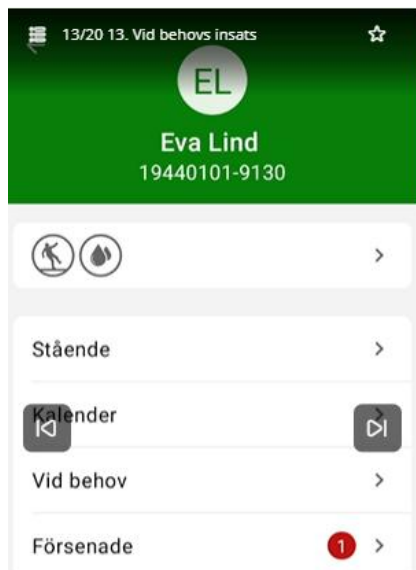
1. Läs rutinen [MCC APPVA för vårdpersonal](#).
2. Be Superuser på enheten där du ska jobba att visa en instruktionsfilm och visa dig hur appen fungerar

Du kommer att få en inloggningskod till mobiltelefonen -letar upp avdelning/adress /patient

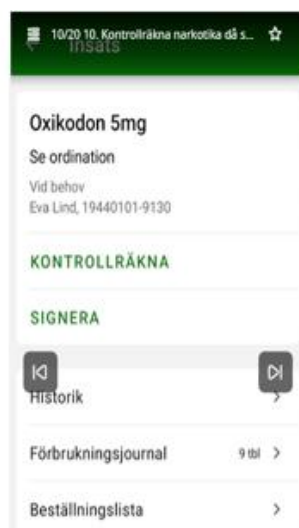
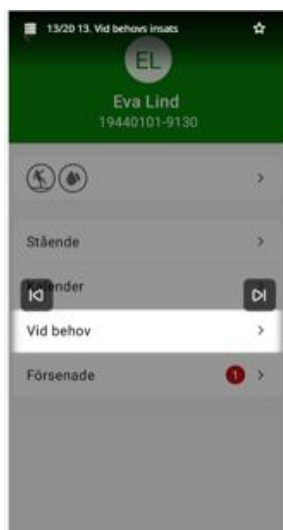
Läkemedel vid behov

- Läs ordinationsunderlaget/läkemedelslistan för att se ordinationen på vidbehovsläkemedlet
- Under vid behov-historik i APPEN står när läkemedlet senast gavs
- Kontakta därefter sjuksköterska och fråga om läkemedlet kan ges till patienten
- Signera efter att läkemedlet är givet

Narkotiska preparat

- Vid administrering av narkotika ska alltid kontrollräkning ske *innan* tabletterna administreras.
- Ange antalet tabletter som finns *innan* administrering.
- I nästa steg vid signering av givet antal tabletter räknar förbrukningsjournalen själv ner.

Dokumentation

Personal som biträder legitimerad personal och som utför en hälso- och sjukvårdsuppgift genom delegering, ordination eller instruktion ska enligt lag dokumentera de iakttagelser av vikt som görs i samband med utförandet av arbetsuppgifterna.

Dokumentationen ska vara tydlig och utföras med respekt för den enskilde. Dokumentationen utöver signering sker i patientjournalen. Information som ska dokumentera kopplade till läkemedelshantering är:

- Effekt av given dos
- Utebliven dos och orsaken till detta
- Upptäckt om glömda doser
- Förändring i patientens hälsotillstånd
- Uppföljningar av läkemedelsbehandlingen
- Eventuella biverkningar
- All kontakt med sjuksköterska

Rapporteringskyldighet

Som Hälso- och sjukvårdspersonal är du skyldig att rapportera skador och risk för vårdskador. Detta innebär att om du upptäcker att något kring läkemedelshantering har blivit ska detta rapporteras i verksamhetens avvikelssystem.

Första steget är alltid att kontakta sjuksköterska för att informera om vad som har blivit fel för att få råd för att åtgärda det som har hänt och förhindra att skadan förvärras. Avvikelsen kan vara en glömd dos, fel dos, el tid eller fel patient eller att det saknas läkemedel eller rätt listor hos patienten

Anledningen till att felen ska rapporteras är för att utreda dessa och hitta lösningar för att inte samma fel ska uppstå igen så att patienterna inte kommer till skada.

App för instruktionsfilmer

Underskrift

Jag intygar att jag har läst, förstått och tillgodogjort mig innehållet i detta kompendium samt att jag känner till de krav, begränsningar och det ansvar som gäller vid delegerad läkemedelshantering.

Datum: _____

Underskrift: _____